



Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i fritidshem.
VT 2020
Fakulteten för lärarutbildningen

“Att förbjuda är ju egentligen det sämsta man kan göra”

En kvalitativ studie om hur fritidshemslärare tolkar uppdraget kring säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang

Josefine Esplund, Frida Samek, Jenny Sundqvist

Författare

Josefine Esplund, Frida Samek, Jenny Sundqvist

Titel

“Att förbjuda är ju egentligen det sämsta man kan göra”

-En kvalitativ studie om hur fritidshemslärare tolkar uppdraget kring säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang

Engelsk titel

“To forbid is the worst thing you can do”

-A qualitative study on how teachers in leisure homes interpret the assignment about safe and responsible approach linked to social media

Handledare

Björn Cronqvist

Examinator

Maria Bäcke

Sammanfattning

I denna studie undersöks hur fritidshemslärare tolkar sitt uppdrag rörande ansvarsfull och säker kommunikation i digitala sammanhang specifikt kopplat till sociala medier, för att hjälpa barnen hantera det de möter i sin vardag. Studien ämnar också att belysa hur fritidshemslärare konkret arbetar med området gällande säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang kopplat till sociala medier. Vi använde oss av kvalitativa intervjuer där sex respondenter gavs möjlighet att uttrycka sina tankar utan givna svarsalternativ. Resultatet analyserades sedan utifrån John Dewey teorier om individ och utbildning och visade att uppdraget kring säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang kopplat till sociala medier är ett tolkningsbart uppdrag. Dessutom visade resultatet att tolkningen är komplex på grund av olika påverkningsfaktorer såsom tex fritidshemslärarnas egna intressen och förkunskaper kring sociala medier. Resultaten visade att det konkreta arbetet kring sociala medier med barnen främst består av dialog med problembaserade diskussionsfrågor. Det konkreta arbetet beskrivs antingen som systematiskt eller spontant men med liknande innehåll. Dessutom framkommer resultat som antyder att det konkreta arbetet delvis styrs av det behov den aktuella barngruppen anses ha.

Ämnesord

Sociala medier, fritidshemslärare, säker och ansvarsfull kommunikation, nätet, digitala sammanhang

Innehåll

1. Inledning	6
1.1. Syfte och Frågeformuleringar	8
1.2. Centrala begrepp	8
1.2.1. Sociala medier	8
1.2.2. Online	9
1.2.3. Digitala sammanhang	9
1.2.4. Barn/Elev	9
1.2.5. Fritidshemslärare	9
2. Bakgrund	10
2.1 Att möta barnen i deras intressen	10
2.2. Sociala medier som en arena med många möjligheter och risker	10
2.3. Säker och ansvarsfull kommunikation enligt styrdokument	11
2.4. Värdegrundsarbetet som en del av barns hela livsvärld	12
2.5. Barnkonventionen om att se till barnets bästa	12
2.6. Arbete som gör skillnad för våra unga	13
3. Forskningsöversikt	13
3.1 Internets negativa påverkan på unga	13
3.2 Internets positiva påverkan på unga	14
3.3. Vuxenperspektiv kontra barnperspektiv på internet	15
3.4. Vuxnas roll och hantering av barns liv på nätet/sociala medier	16
3.5 Sociala medier och barn som ett ungt och komplext forskningsområde	17
4. Teoretisk utgångspunkt	18
4.1. Val av teoretisk utgångspunkt	18
4.2. John Dewey	19
4.3. Sammanfattning av John Deweys teori	20

5. Metod	21
5.1. Kvalitativa intervjuer	21
5.2. Tillförlitlighet	22
5.3. Urval	22
5.4. Genomförande	23
5.5. Kvalitativ bearbetning och analys	24
5.6. Etiska principer	25
5.7 Metodkritik	26
6. Resultat	27
6.1. Presentation av respondenter	27
6.2. Sociala medier och betydelsen för barnen utifrån respondenternas upplevelser	27
6.3. Säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang	30
6.4. Verksamheten och det konkreta arbetet	31
6.5. Organisatoriskt perspektiv	34
6.6. Fritidshemslärares betydelse, att skapa förtroende	35
7. Analys	37
7.1. Ambivalens kring behovet	37
7.2. Egenintresse som grund för tolkning i viss mån	37
7.3. Kommunikation som centralt	38
7.4 Systematiskt och spontant, olika men ändå lika?	38
7.5. Problembaserat lärande	39
7.6. Kunskaper som en avgörande faktor	39
7.7. Det kompensatoriska uppdraget	40
8. Diskussion	41
8.1. Slutsats	49
Referenser	50

Bilaga 1	54
Bilaga 2	55

1. Inledning

Barn idag växer upp i en komplex digital värld med ständig tillgång till uppkoppling och interaktion via sociala medier. Enligt den nyläppta rapporten *Mår unga sämre i en digital värld?* (Mind för psykisk hälsa, 2020) är sociala medier idag en central del av livet för barn och unga och kan ses som en plattform möjliggörande för gemenskap på ett sätt som tidigare inte var möjligt bland annat på grund av fysiska barriärer. Sociala medier kan fylla en funktion avseende människors drivkraft att känna samhörighet med andra, samtidigt är sociala medier en arena med många risker.

Den nyläppta rapporten *Ungar & medier* från Statens medieråd (2019) visar att 84% av tillfrågade barn i åldern 9–12 år har en egen smartphone, 99% av barn i samma åldersspann har också tillgång till internet. Rapporten visar vidare att bland 9–12 åriga pojkar och flickor är de tre mest populära apparna Youtube, Snapchat och Instagram. Undersökningen visar att 47% av flickorna i åldern 9–12 år använder sociala medier varje dag medan motsvarande siffra hos pojkar är 32%.

Sociala medier används således av många barn och debatten om sociala mediernas goda eller onda påverkan är oftast uppdelad i ett svartvitt tänkande. Dock så är verkligheten inte svart eller vit, den är mer komplex än så och just denna komplexitet är något som behöver belysas mer. Det är just i denna zon vuxna kan och bör möta barnen samt ge dem kunskaper och djupare förståelse så att de kan känna att sociala medier är något de kan hantera. En undersökning från 2017, utförd på 2047 st unga i åldern 15–29 år, visar att sociala medier kan vara en bidragande faktor till utbredd psykisk ohälsa. De unga deltagarna i undersökningen menade att sociala medier medför en ökad benägenhet att jämföra sitt liv med andras och att risken för att bli utsatt för kränkningar och mobbning då ökar (Billefält, 2018). Samtidigt menar Skolverkets artikel *Säkerhet på nätet* (2019b) att sociala medier stärker individers möjlighet att få delta i det offentliga samtalet vilket skulle kunna medföra ökad grad av upplevd delaktighet. För många barn är sociala medier en självklarhet där interaktion med vänner sker vilket kan stärka gemenskapen.

Mind för psykisk hälsa (2020) skriver om att forskningsläget kring sociala medier kopplat till psykisk hälsa ännu är ungt och komplext trots att just detta fält växer oerhört snabbt. Rapporten menar att barn och unga idag är en grupp som är särskilt känslig och att bland annat skolan som aktör efterfrågar mer kunskap kring området. Vidare rekommenderar rapporten att läroplanen bör

förstärka undervisningen gällande digitala mediers påverkan på välbefinnande. Undervisningen bör ge barnen förståelse för hur man skyddar sig mot riskfyllt innehåll och hur man hanterar eventuella faror; denna form av kunskap i undervisningen bör vara självklar. Vi kan vrida och vända på tanken om den digitala värld som finns och precis som rapporten *Ungar & medier* (Statens medieråd, 2019) skriver så kan medieanvändning och sociala medier idag ses som livet i sig och inte bara som en del av det. Sociala medier finns i barnens liv men fenomenet som begrepp står inte med i läroplanen. Glappet här kan ses som ett gränsland där lärare behöver möta barnen och ge dem förutsättningar att kunna hantera och känna trygghet i det de möts av i sin vardag på sociala medier. För att hamna där måste vi börja med att skapa goda relationer med devisen om att ”barn pratar med oss om det vi pratar med dem om”.

Fritidshemmet som bygger på interaktion kan ses som en ypperlig verksamhet för att föra just dialogen i centrum. I Skolverkets artikel *Säkerhet på nätet* (2019b) beskrivs dialogen med barnet som central i arbetsområdet kring ett säkert och ansvarsfullt förhållningssätt till sociala medier. I förebyggande syfte bör fritidshemslärare samtala med barnen om var de befinner sig på nätet som en slags inventering för vidare diskussioner. Här blir det också viktigt att de vuxna verkligen lyssnar och utgår från barns perspektiv då vuxnas och barns användning av sociala medier kan skilja sig åt. Fritidshemslärare behöver belysa vilka rättigheter och skyldigheter barnen har, vilket kan innefatta värdegrundsarbetet där motarbete av kränkningar kan bli en viktig del av samtalet. Såväl möjligheter som potentiella risker och faror som finns behöver lyftas som en del av att öka den upplevda tryggheten. I en dialog ges barnen möjlighet att reflektera tillsammans med kamrater och vuxna och just reflektion är en stor del när det gäller att lära sig om ett säkert och ansvarsfullt förhållningssätt.

Trots vetskapen om att många unga idag befinner sig i den komplexa värld som sociala medier innefattar, så indikerar våra erfarenheter från vår verksamhetsförlagda utbildning i fritidshem på att sociala medier och arbetet kring ansvarsfull och säker kommunikation på dessa forum är något av en ”blind fläck” i det vardagliga arbetet. Samtidigt kan vi urskilja en viss problematik i detta avseende, just sociala medier som förtydligat arbetsområde och begrepp finns inte direkt beskrivet i läroplanen, tolkning av innehållet skulle således kunna vara en av orsakerna till denna blinda fläck. Vår undersökning bottenar därför i just hur fritidshemslärare tolkar sitt uppdrag kring säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang och hur ett sådant arbete konkret kan se ut.

1.1. Syfte och Frågeformuleringar

Syftet med denna studie är att undersöka hur fritidshemslärare tolkar sitt uppdrag rörande säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang, specifikt i avseende sociala medier. Studiens syfte är vidare att ta reda på vilka konkreta aktiviteter fritidshemslärare gör för att hjälpa barnen hantera just sociala medier.

- Hur beskriver fritidshemslärare uppdraget om säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang specificerat till sociala medier?
- Hur arbetar fritidshemslärare med barns utveckling av säker och ansvarsfull kommunikation på sociala medier?

1.2. Centrala begrepp

I detta kapitel redovisar vi centrala begrepp som används frekvent i studien

1.2.1. Sociala medier

Definitionen av sociala medier skiljer sig åt, det blir därmed inte möjligt att påvisa någon definition som den enda rätta. I Nationalencyklopedin (2019) beskrivs sociala medier som olika forum där kommunikation mellan individer sker via ljud, text och bild, exempel på dessa forum är allt mellan chattprogram såsom Snapchat och Facebook till webbplatser för videoklipp såsom Youtube och Tik Tok. Utmärkande för dessa forum är att innehållet är användargenererat, dvs det är användarna som framställer och styr innehållet.

Eftersom sociala medier beskrivs som ett forum där kommunikation kan ske skulle denna definition också kunna innebära alla platser där individer kan kommunicera med varandra, tex i spel, att kommentera på en blogg, diskussionstrådar i olika forum osv. Vi väljer därmed att förtydliga vår bruksdefinition i denna studie där vi avgränsar innebörden till de forum som barn, 9-12 år, vanligtvis använder, enligt rapporten från Statens medieråd (2019). Dessa forum är närmre bestämt Snapchat, Youtube, TikTok och Instagram.

1.2.2. Online

Svenska Akademiens ordlista (2015) beskriver ordet online i termer av att vara “ansluten till internet”. I vår studie framkommer ordet ofta med en påbyggnad, såsom tex “onlinerisker”, “onlinemiljö”, “onlinejag”. Begreppet får alltså ses i en vidare bemärkelse men med en grund om att befinna sig på internet.

1.2.3. Digitala sammanhang

I läroplanens centrala innehåll för fritidshemmet (Skolverket, 2019a) står det att undervisningen ska beröra säker och ansvarsfull kommunikation i *digitala sammanhang*. Dock beskrivs aldrig begreppet digitala sammanhang och är därför svårt att definiera. Enligt Nationalencyklopedin, (2019) är ordet digital en benämning för data i form av siffror. Digitala sammanhang använder vi i arbete som ett samlingsbegrepp för situationer då uppkoppling till internet sker. Att vara i ett digitalt sammanhang innebär alltså i undersökningen att en eller flera personer befinner sig på internet via ett digitalt verktyg såsom dator, mobil eller surfplatta.

1.2.4. Barn/Elev

Enligt Wikipedia (2016) är begreppet *elev* en person som tar del av undervisning i skolan. I denna studie kommer ordet barn används framför elev, detta då vi talar om barn i helhet och inte endast i deras undervisningssituation.

1.2.5. Fritidshemslärare

Vi har valt att använda fritidshemslärare som genomgående benämning då vi talar om de som arbetar i en fritidshemsverksamhet. Det innebär att det inte nödvändigtvis betyder att personen i fråga har en utbildning utan att denne arbetar praktiskt i en fritidshemsverksamhet oavsett utbildningsbakgrund. Då det i studien förekommer annan benämning som till exempel pedagog beror det på att det är referensens egen term och därmed inte något vi kan påverka.

2. Bakgrund

I detta kapitel presenteras viktiga delar från styrdokument, Skolinspektionen samt från barnkonventionen kopplade till studiens syfte.

2.1 Att möta barnen i deras intressen

I skolinspektionens rapport (2010) står det om att många barn idag har digitala medier som intresse och att detta område kan ge barn värdefulla kunskaper. Rapporten beskriver också att personal på fritidshem saknar kompetens att möta och ta tillvara barns intresse gällande sociala medier. Kunskapssynen i läroplanen beskrivs dessutom som ett uppdrag där barn ska ges förståelse för sin omvärld, barnet ska kunna känna att denna omvärld är såväl begriplig som hanterbar. Fritidshemslärare behöver möta barnen i deras intressen för sociala medier och ta tillvara på dessa i syfte att utveckla värdefulla kunskaper. Dessa kunskaper bör därmed innefatta dialoger kring vad barnen möter, vilka känslor som kan väckas av ett visst innehåll och hur barnen kan agera och bemöta varandra i olika situationer. Det handlar alltså om att ge barnen kunskap kring säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang, att förse dem med en trygghet och en vardaglig förståelse för sin omvärld. Detta inkluderar sociala medier i livet i allra högsta grad.

2.2. Sociala medier som en arena med många möjligheter och risker

Sociala medier kan innebära såväl möjligheter som risker, dessa konsekvenser är inte alltid motsatser till varandra utan går ofta hand i hand. Att se risker och möjligheter som separata delar ger därför inte alltid en rättvis bild, där det finns möjligheter kan det också finnas risker. Möjligheterna med sociala medier kan till exempel vara att få information, bli inspirerad, interagera och kommunicera med varandra som en del av att få uppleva stärkt gemenskap. Dessa möjligheter går även att ses ur motsatt synvinkel, nämligen ur ett riskperspektiv som kan innebära felaktig information, inspiration för fel syfte och kränkande kommunikation (Skolverket, 2019b).

Användandet av sociala medier innebär att vi är både konsumenter och producenter. Men det är inte bara användarna som styr utan här har ägarna av företagen också vissa rättigheter. Via särskilda villkor, som godkänts av användarna, lagras och sparas information, personuppgifter, bilder etc som kan användas bland annat i syfte att påverka individens beteende. Med dessa uppgifter skapas mönster och särskilda flöden för varje enskild användare, processen är en insamling av data (data

mining). Företag kan alltså få exakt information om vad den enskilde individen gör eller gillar och sedan dra nytta av detta i syfte att tex tjäna pengar. Det blir därmed en risk även ur ett tekniskt perspektiv att befinna sig på sociala medier (Skolverket, 2019d).

I denna studie fokuseras dock mer på ett pedagogiskt perspektiv där riskerna behandlar annat än just data mining. Fokus är mer på bemötande av varandra, hantering av detta bemötande, hur barnen kan agera och tänka när de möter ett visst innehåll som upplevs som tex stötande eller okänt. Givetvis går de tekniska perspektivet ihop med det pedagogiska och fritidshemsläraren bör i sin undervisning förmedla kunskap rörande sociala medier i sin helhet. Arbetet som sådant bör fokusera på barnets välmående och utveckling av olika förmågor, vilket beskrivs närmare i gällande styrdokument.

2.3. Säker och ansvarsfull kommunikation enligt styrdokument

Läroplanen och kapitlet för fritidshemmet beskriver i sitt centrala innehåll, under rubriken *Språk och kommunikation*, att undervisningen ska innefatta ett innehåll rörande säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang. Undervisningen ska närmare beskrivet ge barnen möjlighet att kommunicera för skilda syften och i olika sammanhang (Skolverket, 2019a).

En mer detaljerad beskrivning av området rörande säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang beskrivs i kommentarmaterialet för fritidshemmet. Under rubriken *Digitala verktyg och medier för kommunikation*, beskrivs att barnen har rätt att möta detta innehåll samt att barnen bör ges möjlighet till kunskap inom detta område. Barnen ska ges chans att lära sig ansvara för hur de uttrycker sig i kommunikativa kontexter (Skolverket 2016). Fritidshemslärare torde därmed ge barn möjlighet till förståelse kring digital kommunikation. Detta kan ske genom diskussioner rörande risker och möjligheter på sociala medier samt hur olika sätt att bemöta varandra i dessa forum kan påverka.

Även i några av de specifika kursplanerna i läroplanen står det om vikten av att lära barn om det ansvarsfulla förhållningssättet kopplat till digital teknik. Regeringen har i styrdokument nyligen förstärkt vikten av rektorers och lärares ansvar gällande att ge barn möjlighet att utveckla ett kritiskt tänkande kring den digitala tekniken. Digitaliseringen påverkar både individ och samhälle vilket

barn har rätt att får en större förståelse för. Alla som arbetar i skolan ska vara uppmärksamma på de risker och möjligheter en ökad digitalisering medför och det finns ett vuxenansvar för att arbetet med normer och värden i dessa sammanhang lyfts. Under några av de specifika kursplanerna för åk 4-6 lyfts arbetet ytterligare, exempel på detta är i Samhällskunskap som numera ska innefatta att barnen lär sig agera ansvarsfullt vid användning av digitala medier utifrån både etiska, rättsliga och sociala aspekter (Regeringen, 2017).

2.4. Värdegrundsarbetet som en del av barns hela livsvärld

Värdegrundsarbetet berör i högsta grad etiska och sociala aspekter och beskrivs genomgående i Läroplanens kap 1, 2 och 4 som är gällande för fritidshemslärare. Värdegrunden bygger på ett demokratiskt förhållningssätt som bör präglade alla som verkar inom skolan och ska genomsyra all undervisning. Några av de värden som nämns och utgör basen för värdegrunden inom skolväsendet är alla människors lika värde, individens frihet och integritet och människolivets okränkbarhet. Kap 4 som är specifikt för fritidshemmet, förstärker värdegrunden mer genom att beskriva att undervisningen ska ge barnen en fördjupad förståelse för människors olikheter i tänkande och varande. Barnen ska också ges möjlighet att utveckla sin identitet i möte och samspel med andra (Skolverket, 2019a). Detta arbete måste således ske hela tiden. Barnen ska inte bara ges förståelse för varandras olikheter och hur de bör bemöta varandra IRL (händelser i den fysiska världen) utan även hur de ska bemöta varandra på sociala medier som är en så stor del av många ungas liv.

2.5. Barnkonventionen om att se till barnets bästa

Vad barn har rätt till beskrivs inte bara i förordningar som styrdokument utan även i övriga lagar. För att synliggöra och stärka barns rättigheter i samhället blev FN:s konvention om barns rättigheter nyligen till svensk lag. I artikel 3 kan vi läsa om att alla beslut som rör barn ska visa hänsyn till vad som är barnets bästa (Regeringen 2018). I detta sammanhang som berör alla beslut kan även innefattas bestämmelser som rör fritidshemsverksamheten. Här kan det röra sig om att täcka ett arbete kring ett digitalt liv på sociala medier och vad detta kan innebära för individen, med hänsyn till att barnets bästa är att få förståelse kring det de möter i sin vardag.

2.6. Arbete som gör skillnad för våra unga

Många unga går på fritidshem i Sverige, läsåret 2018/2019 var hela 57 % av barn i åldern 6-12 inskrivna i denna verksamhet (Skolverket, 2019c). Fritidshemspersonal har därmed möjlighet, och ett stort ansvar att ge många barn kunskaper och förståelse för sådant som de möter i sin vardag, oavsett om denna vardag är ett fysiskt möte eller ett möte på olika sociala medier. Dessa kunskaper kan i sin tur leda till ökad trygghet och ökat välmående hos våra unga.

3. Forskningsöversikt

I denna del kommer vi lyfta redan känd forskning som är relevant för gällande studies fokus så att läsaren ges möjlighet till en djupare ämnesinsikt. Det som lyfts berör bland annat de risker som finns för unga på sociala medier och vad dessa risker kan medföra för konsekvenser, men även fördelar med sociala medier lyfts. Vikten av vuxnas och skolans förhållningssätt och deras möjlighet att påverka genom att ge unga en ökad medvetenhet är ännu en aspekt som framhålls.

3.1 Internets negativa påverkan på unga

Med syfte att få fram risker med vad barn kan utsättas för på nätet gjordes år 2010 ett stort forskningsprojekt i 25 europeiska länder. Projektet blev kallat *EU Kids online II* och berörde barn i åldern 9-16 år och deras internetanvändning. Dunkels, Feilitzen & Findahl (2011) har sammanfattat det svenska resultatet i detta forskningsprojekt i artikeln *Vad nytt om barn och internet idag?* Enligt studien så visade det sig 60 % av de svenska barnen i åldern 9-16 år hade stött på risker på internet såsom tex mobbning, fått sexuella meddelanden/bilder, blivit kontaktade av okända människor och sedan träffat dessa okända människor i verkligheten.

Richards, Cardwell & Go (2015) skriver i tidskriftsartikeln *Impact of social media on the health of children and young people*, om barns och ungas hälsa kopplat till sociala medier. Studien hänvisar bland annat till barn och ungdomar i Australien, Amerika och Nederländerna. Utifrån granskning av många olika studier från flera databaser kopplade till hälsa (tex PsycINFO) har de kommit fram till att användning av sociala medier gav negativa hälsoeffekter på barn och ungdomar. Dessa effekter var främst av psykisk karaktär såsom minskad självkänsla, sämre självbild/kroppsuppfattning, ångest och ökad risk för depression. Samtidigt berättar författarna att

positiv feedback på sociala medier ökade självkänslan, medans negativ feedback minskade självkänslan. De hävdar dock att sambandet mellan negativa hälsoeffekter och sociala medier kan vara svårt att fastställa samt att det påverkas av de ungas personlighet och under vilka omständigheter de lever i.

Nätmobbing beskrivs som en av de vanligaste onlineriskena. (Richards, et al, 2015). Konsekvenser av detta kan vara tex depression, ångest, isolering och i värsta fall självmord. Författarna beskriver att en av orsakerna till nätmobbing är att kommunikationen online tillåts ske utan att de berörda behöver se varandra; den som mobbar kan således inte se reaktionen hos den drabbade. Sociala medier benämns som en annan kanal för mobbing än den som sker på skolgården, denna kanal når nu även offret i hemmet, det finns därmed inte längre någon plats för den drabbade att känna sig helt trygg. Att bara ”logga ut” räcker inte då sociala medier är en så stor del av ungas liv, författarna nämner även att människor idag har ett ”onlinejag” som starkt sammankopplas med vår identitet.

3.2 Internets positiva påverkan på unga

Jonsson (2009) talar vidare om för och nackdelar med internet i sin tidskriftsartikel *Ungas onlineaktiviteter - Forskning med förhinder?* Författaren skriver om den onlinemiljö som fanns 2009 och hur denna är i ständig förändring, hon talar om hur medieanvändning är uppdelad i två fack. De som tror på att det är något positivt i ungas liv och de som ratar fenomenet och menar att det endast fördärvar för unga. Richards et al. (2015) artikel styrker denna uppdelning och påvisar inte bara studier av negativ karaktär utan beskriver också kortfattat de resultat som är positiva. Genom kommunikation via sociala medier ges unga chans att hålla kontakten med sina kamrater oavsett deras situation eller deras hälsotillstånd. Författarna har även funnit studier som visar att unga som använder sociala medier ges möjlighet att tillfälligt glömma sina problem och bekymmer. Sociala medier beskrivs även som ett hjälpmedel för introverta ungdomar då de genom denna kanal kan lära sig att umgås med andra och att vara empatiska. Fördelar med internet utifrån ett barnperspektiv beskrivs även av Dunkels (2007). Författarens avhandling, *Bridging the distance* - bygger på intervjuer med ca 100 svenska skolbarn i åldern 11-13 år. Avsikten med avhandlingen var att få större förståelse för hur barnen själva hanterar och ser på de negativa sidorna av interaktion på internet. I avhandlingen framkommer resultat som påvisar att många barn ser på

internet som något positivt och förbättrande i deras liv, internet erbjuder en bra arena för interaktion, en arena med andra karaktärsdrag än de som finns i det verkliga livet.

3.3. Vuxenperspektiv kontra barnperspektiv på internet

Studien av Dunkels et al. (2011) visade bland annat att vuxna och barns synsätt gällande att vistas på internet skiljer sig åt. Barnen själva var mindre oroliga över de negativa aspekterna av internet så som tex kränkningar av olika slag och hittade ofta strategier själva eller tillsammans med kamrater för att undvika det negativa. I enbart enstaka fall var det de vuxna som kommit med tips angående hantering av internets negativa sidor, vilket tros bero på för dålig insikt i vad barnen stöter på ute på nätet. Det visade sig dock att hantering av internet på ett säkert sätt var något barnen själva inte ansåg sig ha så bra koll på. Exempel på detta var att kunna jämföra olika hemsidor med varann för att se om informationen stämmer, ändra till privat konto på sociala nätverk och blockera meddelanden och personer som de ej känner eller som verkar misstänksamma. Dunkels (2007) menar i sin avhandling att hon dels känner lättnad över att barnen själva faktiskt har relativt bra förmåga att klara mycket själva på nätet med strategier utvecklade på egen hand eller med kamrater. Samtidigt känner hon en sorgsenhet över att barn ofta tvingats lära sig detta på egen hand, utan vuxnas stöd. Hon ställer sig intresserad åt vidare frågor som berör resultatet om barnen istället hade fått hjälp av vuxna att hantera risker på internet.

En ytterligare intressant aspekt här gällande vuxna kontra barnperspektiv, kan ses i Michael Forsmans kvalitativa studie *Duckface/Stoneface* (2015), som handlar om hur barn i årskurs 4 och 7 använder sig av spel och sociala medier sett ur ett genusperspektiv. Författaren talar om mobiltelefonförbud på skolor sett ur olika perspektiv. Han menar att mobilen hänger ihop med självbestämmande och kan ses som en symbol för självständighet och den personliga sfären. De datorer som barnen får använda i skolan blir inte jämförbara med att få ha sin egen mobil då dessa maskiner just i skolan förknippas med många regler och obligatoriska uppgifter, alltså något helt annat än social kontakt och självbestämmande. Samtidigt är frågan om mobiltelefonförbud komplext och hänvisas ofta till aspekter som ordning i klassrummet, risk för mobbning och frågor

som berör stöldrisk. Däremot menar författaren, att på fritids gäller lite andra regler, här är det mer ofta tillåtet att tex få använda mobil eller datorer för både surf och spel.

3.4. Vuxnas roll och hantering av barns liv på nätet/sociala medier

Dunkels (2007) menar också att skolor idag många gånger förlitar sig på diverse filter för internet gällande barns säkerhet online. Författaren menar att detta i många avseenden är problematiskt, skolan påvisar genom detta agerande att utvecklandet av barns egen förmåga till kritiskt tänkande inte kommer i första hand. Skolan brister då i att visa öppenhet gentemot vissa mer problematiska delar av samhället som ändå existerar och som barn möts av på nätet, om inte i skolan så på sin fritid. Istället bör skolan fokusera mer på att utveckla förmågan till kritiskt tänkande hos barnen.

Samma författare skriver i sitt senare forskningsprojekt att i frågan om lärare "blandar sig i" deras internetanvändande under skoltid så svarade 88% av barnen i Sverige att de gjorde det på ett eller annat sätt, och att inblandningen ökar med åldern. Studien menar att om förälder och lärare gör barnen medvetna om riskerna på internet så skulle barnen vid möjlig fara känna ett mindre obehag eftersom det blivit avdramatiserat (Dunkels, et al. 2011).

Samtidigt menar samma studie av Dunkels et al. (2011) att barn lär sig bäst då de själva stöter på faror utan förkunskaper kring dessa och när de sedan i efterhand vänder sig till en vuxen för att få råd och kunskap om det de mött. Studien visar alltså att barnen oftast lär sig om obehagliga saker på nätet i efterhand. När de utsatts för något obehag, det är först då de får hjälp med hur de ska undvika det i framtiden. En viss kritik mot detta argument skulle kunna framställas här om vi utgår från aspekten att många barn inte skulle vända sig till en vuxen om de påträffar fara då detta resonemang förutsätter att goda relationer redan finns mellan barn och vuxna. Det skulle kunna medföra en fallgrop där många barn kan fara illa på grund av barnens okunskap sedan tidigare. Ställningstagandet styrker vi med Richards et al. (2015) diskussion där de talar om vikten av att föräldrar och lärare utbildar barn i hur de bör hantera sociala medier, vuxna har ett ansvar i att belysa eventuella faror på nätet. Skribenterna belyser även vikten av att dessa vuxna känner till och vet hur olika sociala medier fungerar och vilka funktioner som finns för säkerhet. De nämner även att designers för sociala medier bör agera ansvarsfullt och utveckla bättre skydd för unga användare.

Dunkels (2007) gör i sin avhandling även hon ett ifrågasättande av att barn vet mer om teknik än vuxna. Delvis är det kanske så menar hon, med tanke på att barn idag är infödda användare av digital teknik (digital natives), dvs de har kompetensen att använda interaktionsmedier. Å andra sidan borde vuxna i detta avseende vara de med mer kunskap och erfarenheter kring etik och lagar, och aspekter av mänskliga interaktioner som internetanvändande medför. Vuxna bör därmed vara de som vet mer och de som ansvarar för att lära barn hantera det de möter, samt upplysa dem om deras rättigheter och skyldigheter på nätet. Vidare menar författaren att vuxna bör ta reda på vad barn gör på nätet. Om vuxna får kännedom om vad barn gör på nätet så blir det också lättare för vuxna att lära barn att bete sig på nätet så som man beter sig i verkligheten.

Även Forsman (2014) talar om hur barn i åldern 10-13 år är i en fas där de lär sig sociala värderingar och hur man bör agera när man blir äldre. Studien menar att barn i åldern 10-13 år befinner sig i ett stadie då många kroppsliga och psykologiska omställningar sker. Det är också en tid då det informella lärandet tar stor plats, det lärandet som sker utanför klassrummet och tillsammans med kamrater. Författaren menar att skolan bör dra nytta av medier som barnen använder och koppla deras erfarenheter kring detta till lärande och värdegrundsfrågor, detta arbete kan ge barnen möjlighet till reflektion tillsammans med såväl jämnåriga som vuxna. Forsman (2014) talar vidare om hur skoldebatten de senaste åren handlat om vad barn *inte gör*, de lär sig inte matematik och de saknar disciplin. Istället menar han att man kan se det ur synvinkeln om vad de *faktiskt gör*, de “lever och lär sig på nätet”, detta görs till och med frivilligt vilket skolan borde dra nytta av.

3.5 Sociala medier och barn som ett ungt och komplext forskningsområde

Jonsson (2009) menar att forskning om dessa onlinemiljöer saknas men är otroligt viktigt. Eftersom medieanvändningen kommer att öka och förändras så behövs forskningen för att följa utvecklingen. Det finns för lite forskning på huruvida onlinemiljön är till godo för skolans lärandemiljö eller inte. Om det gynnar barns lärande, utbildning och utveckling som skolans väsen ständig eftersträvar, eller om det sänker det. Dessutom menar Forsman (2014) att det barnen möter i sociala medier på sin fritid naturligt följer med till skolan. Det barnen gör på nätet blir ofta känt för åtminstone dem i samma klass. Författaren menar att det som sker online också måste hanteras i “offlinevardagen”, här blir det naturligt att vuxna behöver en ökad medvetenhet för att kunna hjälpa barnen hantera

detta. Även Richards et al. (2015) menar att forskning inom området, främst riktad till yngre barn och deras påverkan av sociala medier, är en stor bristvara. Detta ser vi som en ingång till att bli en del av den forskning som saknas. Att komplettera forskningsområdena och främst i fritidshemmets kontext som är en ännu mindre undersökt miljö än skolan i sig. Dessutom är just fritidshemmet en idealisk arena för dialog tillsammans med barnen.

Dunkels (2007) ringar avslutningsvis in området med titeln på sin studie, *Bridging the distance*. Avståndet mellan barn och vuxna behöver minska, vuxna behöver möta barnen där de befinner sig så att de kan öka sin förståelse för hur nätet och sociala medier påverkar våra unga. Även om barn idag kan och vet mycket själva rörande nätet så behöver vuxna agera ansvarsfullt och stödjande, med detta stöd kan barnen förbättra sin situation och sitt välmående avsevärt.

4. Teoretisk utgångspunkt

Följande del tar upp och beskriver motivering till val av teoretisk utgångspunkt. Vidare framställs den teoretiska utgångspunkten och aktuella begrepp som kommer att användas för tolkning av resultat och som har relevans för vår studie.

4.1. Val av teoretisk utgångspunkt

Studien har för avsikt att skapa större förståelse för hur fritidshemslärare tolkar sitt uppdrag kring säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang med specifikt avseende till sociala medier som är en del av barns livsvärld. En ytterligare avsikt med studien är att få insikt i hur fritidshemslärare arbetar med, eller tänker gällande, sociala medier för att hjälpa barn att utveckla kunskaper kring det de möter i sin vardag. Deweys tankar och teorier kan hjälpa oss att förstå ett socialt sammanhang där kommunikation kan ses som en central del och där individer utvecklas i ett samspel med sin omgivning. Perspektivet kan vidare öka vår förståelse för vikten av skolan, dess innehåll och vuxnas roll som grund för formandet av empatiska och välmående individer. Barnen bör få kunskap som är till nytta och som bygger på egna erfarenheter så att förståelse och hanterbarhet för sin omvärld kan skapas.

4.2. John Dewey

Den amerikanske filosofen och forskaren John Dewey ägnade en stor del av sitt liv åt skola och pedagogik och kan ses som den främste företrädaren för den filosofiska traditionen pragmatism som växte fram redan under 1800-talet. Många av hans kända texter handlar om just utbildning, kunskap och lärande (Säljö, 2014). Dewey var främst filosof och menade att filosofin berör grundläggande sociala svårigheter så som tex frågor om vad som är rätt och orätt och vad som är kunskap. I grunden handlar utbildning om att forma individer med emotionell och intellektuell beredskap så att dessa kan möta såväl omvärld som medmänniskor i både tanke och handling, således kan filosofin ses som en grundläggande pedagogisk teori. Dewey hävdade att skolan är samhällets främsta socialisationsinstrument och därmed styrande för såväl individen som samhället och dess gemensamma utveckling mot ett demokratiskt samhälle (Dewey, 2004).

Kärnan i Deweys tänkande är *individen och det sociala sammanhanget*, människan utvecklas genom ett samspel med sin omvärld där individen lär sig sociala regler och att förstå olika sammanhang. Han menade att det måste finnas kriterier för hur kunskap i undervisningen väljs ut så att inte samspelet mellan individ och omvärlden blir slumpmässigt. Dewey ifrågasatte pedagogik som byggde på en fast massa av kunskap och menade istället att kunskapens värde måste bestämmas av dess *nytta* (Dewey, 2004). Säljö (2014) utvecklar fortsättningsvis att resonemanget då väcker vidare frågor som berör utbildningens val av centrala och värdefulla kunskaper: vad blir viktigt för barn idag att lära sig? vilken kompetens behövs för en värld i ständig förändring? Dewey kritiserade den traditionella undervisningen där barnet ofta matas med fakta för memorering, fakta som dessutom är byggd på förmedling av ett redan givet kunskapsarv. Han såg detta som en orsak till att barn inte tog till sig kunskap då den inte var förankrad i barnets erfarenheter och sociala liv; kunskap blir då som isolerade bitar utan sammanhang. Spänningsfältet mellan traditionell undervisning kontra undervisning byggd på barns livsvärld blir därmed tydlig i Deweys tankar.

Säljö (2014) beskriver vidare Deweys resonemang som fokuserar på relationen mellan individen och det omgivande samhället. Dewey menade att individer konstrueras av de sociala och kulturella kontexter vi befinner oss i. *Vi formas av erfarenheter* och skolan bör därmed bygga på barns tidigare erfarenheter. De erfarenheter barnet får via samspel med den primära socialisationen såsom familj och vänner blir inte tillräckliga i ett allt mer komplext samhälle.

Dewey (2004) talar mycket om det sociala sammanhanget, i skolan behöver barnet möta sådant som denne redan är förtrogen med från sin vardag. Pedagogers främsta uppgift med undervisningen är att länka samman och bygga vidare på de erfarenheter och upplevelser barn gör i sin vardag så att barnet kan fördjupa sin förståelse för omvärlden. Barn behöver få möta innehåll de kan relatera till för att nå personlig utveckling, erhålla vardagsrelevanta kunskaper, nå insikter och färdigheter som behövs för att kunna leva ett bra liv som aktiva samhällsmedborgare. Säljö (2014) beskriver att skolan och kunskaper som förmedlas där alltså inte bör vara som en värld för sig. Snarare ska skolan företräda livet så som det upplevs av barnen just nu, lika verkligt som det liv barnen har på sin fritid, i sitt hem och med sina vänner. "You teach a child, not a subject" är en av Deweys formuleringar som syftar till just detta, skolan ska bygga på barnets levda erfarenheter och ge dem kunskaper som är väsentliga för ett komplext samhälle i ständig utveckling.

Kommunikation och språk är centralt i Deweys teori, genom *kommunikation* med andra och genom språket kan vi vidga våra erfarenheter och få hjälpa att förstå vår omvärld. Det centrala i undervisningen bör därmed vara kommunikation, genom att diskutera, argumentera och analysera lär vi oss nya kunskaper, av högsta vikt är dock att denna kommunikation bygger på dialog där barnen ges stor delaktighet/stort talutrymme. Lärandet bör också ses som en process där uttrycket *inquiry* blir centralt. Lärande genom *inquiry* handlar om att elever lär sig när de ställs inför ett problem, en motsvarighet skulle förenklat kunna beskrivas som metoder i undervisningen som innefattar aktiva barn och problembaserat lärande. Detta är en process där kunskaper utvecklas. Barnens funderingar och oklarheter kan mötas i ett samspel med läraren som har möjlighet att förmedla nya perspektiv och djupare förståelse som barnen sedan kan koppla ihop med egna erfarenheter (Säljö, 2014).

4.3. Sammanfattning av John Deweys teori

Dewey som är en av pragmatismens frontfigurer menade att skolan är samhällets främsta socialisationsinstrument och att utbildning ska forma individer med emotionell och intellektuell beredskap så att dessa kan möta såväl omvärld som medmänniskor i både tanke och handling. Människan utvecklas genom ett samspel med sin omvärld, alltså i ett *socialt sammanhang*. Språket, *kommunikationen* och dialogen kan ses som centrala aspekter för individen i avseende att kunna förstå sin omvärld. Individen lär sig genom *inquiry*, alltså när denne ställs inför ett problem, genom

denna process kan lärare möta barnen vid funderingar och oklarheter och förmedla nya perspektiv och djupare förståelse. Dewey menade att vi *formas av erfarenheter* och skolan bör därmed bygga på, och utgå från barns tidigare erfarenheter. Skolan och kunskaper som förmedlas där bör alltså inte vara som en värld för sig utan snarare företräda livet så som det upplevs av barnen just nu. "You teach a child, not a subject" är en av Dewey formuleringar som syftar till att barnets levda erfarenheter bör ligga till grund för ytterligare insikter och kunskapsutveckling. Vidare menade Dewey att kunskapens värde måste bestämmas av dess *nytta*. Kunskaper som förmedlas bör alltså vara sådana som barnet har nytta av, denna tankegång väcker då vidare frågor som berör vad barn idag behöver ha med sig från skolan för att hantera en komplex och föränderlig värld.

5. Metod

Detta kapitel beskriver den metod vi valt och varför detta val lämpar sig för just vår studie, även studiens tillförlitlighet beskrivs kopplad till val av metod. Vidare beskrivs vår bearbetning av materialet, vilket urval av respondenter som gjorts samt presentation av dessa respondenter. Metodkapitlet innefattar avslutningsvis presentation av intervjuernas struktur, beskrivning av etiska principer vi tagit hänsyn till och metodkritik.

5.1. Kvalitativa intervjuer

Kvalitativa intervjuer används när syftet är att få fram mer detaljerade beskrivningar inom ett område. Aktuell studie ämnar skapa en djupare förståelse kring hur fritidshemslärare tolkar/förstår sitt uppdrag rörande säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang kopplat till sociala medier. Studien ämnar även att beskriva hur detta arbete konkretiseras i verksamheten. Perspektivet som ska belysas är således individens eget. Det primära målet är att komma åt en förståelse grundad på individers egna uppfattningar, åsikter och känslor varpå den kvalitativa metoden där öppna frågor och dialog står i fokus lämpar sig väl. Metoden som sådan innebär möjlighet till större flexibilitet och spontanitet mellan respondent och forskare, frågorna är öppna och respondenten får chans att ge fylligare svar. Samtidigt innebär detta att forskaren behöver ha kompetens att kunna tolka svar och därefter ställa lämpliga följdfrågor (Christoffersen & Johannessen, 2012).

5.2. Tillförlitlighet

Christoffersen & Johannessen (2012) skriver om att reliabilitet handlar om undersökningens tillförlitlighet, dvs hur exakt datan är, hur den samlas in och hur den sedan processas. Vidare skriver författarna om att individens förförståelse för ett visst område är en aspekt att alltid ha med sig. Vid frågor om hur en individ upplever en viss sak kommer det alltid att finnas olikheter beroende på individens erfarenheter och dennes sätt att tolka det som upplevts. Insamlad data har representerat en del av verkligheten såsom den upplevs av respondenterna. Likaväl som respondenterna tolkar saker olika så har forskarna som analyserat insamlad datan tolkat den på sitt sätt. Forskarna är även en selektiv aktör och individer tenderar ofta att välja ut det de tycker är viktigt i sammanhanget, en medvetenhet om detta är alltså nödvändigt.

Tillvägagångssättet med kvalitativa intervjuer säkerställer att de erhållna svaren handlar om individens egna upplevelser vilket också är en del av studiens syfte. Avsikten var att ta reda på hur fritidshemslärare arbetar med området säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang kopplat till sociala medier. Därmed var undersökningen utformad med frågor till fritidshemslärare som innefattar just detta område. Det handlar alltså om validitet, om att undersöka rätt sak för vårt syfte.

5.3. Urval

Strategiska urval handlar om sättet att välja målgrupp för sin studie, målgruppen ska representera det ändamål som finns för studien. Vårt urval av respondenter för studien bestod av sex stycken verksamma fritidshemslärare, utbildningsbakgrund och erfarenhetstid skiftade pga de variationer som fanns ute i verksamheterna. Respondenterna bestod inte av någon särskild åldersgrupp eller könstillhörighet då vi ville ha en bred bild av området. Bekvämlighetsurval gjordes i viss mån i studien vilket innefattar att välja några få respondenter vi känner sedan tidigare, detta motiveras med bristande tidsram och större antal respondenter. Detta urval är inte önskvärt inom forskning, fördelar kan dock finnas kopplat till vårt val av att vara två vid intervjuerna, respondenterna kan därmed känna sig mer trygga redan från start. En viss typ av snöbollseffekt uppstod också vid urvalet, de tillfrågade gav förslag på flera möjliga respondenter till studien (Christoffersen & Johannessen, 2012).

5.4. Genomförande

Missivbrev där respondenterna kan lämna samtycke till deltagande skickades ut, breven innehöll information om studien och dess syfte. I missivbrevet framgick även metoden för studien, respondenternas rättigheter enligt vetenskapsrådets forskningsetiska principer samt kontaktinformation till oss forskare.

Intervjuerna genomfördes med respondenter vid gemensam avtalad tid. Intervjuerna spelades in med ljudinspelare och anteckningar fördes samtidigt som stöd åt ljudmaterialet. Vid intervjutillfällena närvarade två forskare, en som intervjuade och en som förde anteckningar, gemensamt ansvar fanns gällande att inflika med följdfrågor och tankar som dök upp under tiden. Christoffersen & Johannessen (2012) skriver om både fördelar och nackdelar med denna metod, är forskarna flera så finns större chans att ha någon att diskutera tolkningar av svaren med efteråt. Samtidigt bör forskarna vara medvetna om att flera deltagare vid intervjuer kan göra att respondenten känner sig i underläge. Vi hade därmed för avsikt att försöka skapa en god relation med respondenten. Denna avsikt försökte vi konkretisera genom tydlig presentation av oss som forskare, tydlig genomgång av studien och dess syfte, presentation av vad som kommer att ske under intervjun i form av anteckningar och ljudinspelningar, samt förtydligande av respondentens rättigheter.

Intervjuerna startade med information om oss, studiens syfte, genomförandet, respondentens rättigheter och vad som händer med det insamlade materialet. Intervjuguiden påbörjades med enklare frågor rörande respondenten, tex dennes arbetslivserfarenhet och utbildning. Introduktionsfrågor följde därpå, vilket innefattade frågor rörande själva temat i studien, här ville vi få en närmare insikt i respondenternas uppfattningar om det aktuella området. Därefter följde så kallade övergångsfrågor som avsåg att få syn på respondentens erfarenheter kring ämnet, övergångsfrågorna ledde sedan in på nyckelfrågor som utgjorde huvuddelen av den kvalitativa intervjun. Här ville forskarna få fram det mest relevanta för studiens syfte och problemområde. Intervjuerna avslutades med att respondenten gavs möjlighet att ställa frågor kring eventuella otydligheter eller ge uttryck för tankar och känslor som inte innefattades av de ställda frågorna.

Intervjuerna var semistrukturerade vilket innebar att det fanns en övergripande intervjuguide, ett formulär indelat i teman som togs upp som bas för själva intervjun. Teman skapades utifrån studiens syfte. För att nå svar på vårt syfte så ställdes först mer övergripande frågor kring området sociala medier, dessa ledde sedan in på teman mer inriktade på våra forskningsfrågor. Det fanns inte några givna svarsalternativ utan respondenten gavs möjlighet att själv få uttrycka sina uppfattningar. En viss grad av standardisering förekom, alla respondenter gavs samma frågor som bas vilket skapade möjligheter till en kvalitativ analys och jämförelse av svaren (Christoffersen & Johannessen, 2012). Det fanns inga krav på att frågorna skulle ställas i en viss ordning, eller att frågorna skulle vara exakt samma utan variation förekom beroende på erhållna svar. Avvikelse från intervjuguiden blev således möjlig och forskarna gavs utrymme att ställa följdfrågor beroende på respondentens svar. Graden av struktur i frågorna, som handlar om i vilken mån informanten ges möjlighet att svara fritt blev relativt låg, dvs vår avsikt var att frågorna skulle bli öppna (Patel & Davidsson 2003).

Transkriberingen av insamlat material skedde i nära anslutning till intervjuerna och transkriberingen skedde digitalt på dator. Materialet kategoriserades och strukturerades sedan i syfte att finna mönster som kunde leda till den färdiga resultatsammanställningen.

5.5. Kvalitativ bearbetning och analys

Det ljud-och textmaterial som vi samlat in har bearbetats och tolkats. Ljudmaterialet har transkriberats, en omvandling från ljud till text har därmed gjorts. Textmaterialet vi fått fram har varit omfattande och inbringade insikt om att bearbetning är en tidskrävande process. Intervjuerna har fortlöpande analyserats vilket innebar att forskarna direkt efter intervjuerna påbörjade diskussion med varandra om tankar kring de svar som erhållits, vilka frågor som varit otydliga eller har behövts redigeras och vilka röda trådar vi kunnat urskilja i svaren. Allt slutligt samlat textmaterial har lästs flera gånger av forskarna för underlättandet av att kunna urskilja eventuella mönster, funna mönster har sedan legat till grund för en första preliminär indelning i kategorier. Som utgångspunkt för dessa kategorier användes nyckelbegrepp som återkom genomgående i det samlade materialet. Vissa svar klipptes ut och lades som citat under tillhörande kategori. Kategorierna har i processen efterhand både slagits samman och delats upp för att sedan kunna användas som rubriker i den löpande texten. Under arbetet har forskarna försökt fokusera på god struktur med kategorier/rubriker, tillhörande citat och eventuella kommentarer till dessa för att bilda en röd tråd och underlätta tydligheten för läsaren. Det finns inga exakta eller "rätta" metoder

för tillvägagångssätt vid bearbetning av material utan forskarna har behövt hitta det som lämpat sig bäst för det syfte som avsågs att få mer insikt i, viktiga var dock god struktur för underlättandet i denna process (Patel & Davidson, 2003).

5.6. Etiska principer

Individskyddskravet som är grundläggande inom forskning beskrivs av Vetenskapsrådet (2002) och kan preciseras i fyra följande etiska huvudkrav.

Hänsyn har tagits till *informationskravet som innefattar att informera respondenterna om syftet med den aktuella studien*. Dessutom delgavs respondenterna vetskap om undersökningens upplägg, med betoning på de vinster som undersökningen kan komma att ge. Respondenterna upplystes också om att deltagandet är byggt på frivillig basis vilket innebär rätt att avbryta sitt deltagande om så önskas.

Respondenterna informerades om deras egen rätt att bestämma över sin medverkan, de gavs vetskap om att de när som kan lämna undersökningen utan negativa följder, vilket förtydligas i *samtyckeskravet* (Vetenskapsrådet, 2002).

Information om *konfidentialitetskravet* som innebär individens rätt att vara privat gavs till respondenterna i studien. Upplysningar såsom personuppgifter och skola bevarades av forskarna så att obehöriga ej kunde få tillgång till dessa. Förklaring gavs till respondenterna om att uppgifter i studien inte går att koppla till person. Vid inspelning av intervjuer skall inte namn eller annan information nämnas som kan avslöja identitet, i den färdiga texten avidentifierades respondenterna med kodade namn (Vetenskapsrådet, 2002).

Nyttjandekravet innebär att respondenterna försäkrades om att erhållna resultat enbart kommer att användas i vår forskningsstudie. Respondenten delgavs vart materialet kommer att publiceras samt att denna publicering inte innebär att andra kan nyttja det. Respondenterna delgavs också information om rätten att läsa innehållet innan det publiceras (Vetenskapsrådet, 2002).

5.7 Metodkritik

Vårt val av kvalitativ studie medförde att vi kunde erhålla svar av öppen karaktär. Vi fick genom denna metod möjlighet att ta del av respondenternas reflektioner och tankar kring det syfte vi hade. Hade vi å andra sidan valt en kvantitativ metod så hade vi kunnat erhålla fler svar för en bredare och större inblick men också kunnat gå miste om det djup i svaren vi hade för avsikt att nå.

Våra frågor hade vi kunnat förändra på det sätt att de kunde varit än mer fokuserade på vårt huvudsyfte så att resultatet hade blivit mer inriktat på det vi faktiskt ville få fram tankar kring. Detta hade kunnat bidra till en tydligare studie, dvs det hade möjligen underlättat för läsaren och för oss att nå fram till en tydligare slutsats. Däremot var frågorna runt omkring själva huvudsyftet till fördel för oss vad gäller att få en underliggande förståelse för hur respondenterna själva resonerade i ett bredare perspektiv.

Frågorna hade också i vissa fall kunnat vara mindre riktade och ledande då detta kanske medförde att respondenterna uppgav de svar som de möjligen trodde att vi ville ha. Detta är något vi var medvetna om då intervjuguiden utformades och som vi försökte att komma runt men som vi under processens gång insåg var ett svårt dilemma. Å andra sidan hade mindre riktade frågor möjligen lett oss på för mycket "villospår" från de forskningsfrågor vi ville ha svar på.

Efter utskickat missivbrev fick vi förfrågan från flertalet respondenter om huruvida de skulle läsa på eller inte inför själva intervjun. Vi gav då svaret att de inte behövde förbereda sig då vi ville ha så spontana svar som möjligt för att få ut genuinitet. Hade vi bett dem läsa på så hade vi kanske fått svar som var mer akademiska men detta var inte vår avsikt. Däremot hade det dock kunnat vara positivt för respondenterna att läsa på innan med tanke på att det hade ökat deras möjlighet att tänka igenom området för att bli mer insatta. Detta hade i förlängningen kunnat vara gynnsamt för vår studie i avseende om att få fler perspektiv. Utan förberedelse kan det tänkas att respondenten blir mer ställd inför vissa frågor och att de inte förrän i efterhand kommer på saker som också kunde ha nämnts. Det ena sättet kan således aldrig ses som bättre än det andra men tillvägagångssätten kan däremot problematiseras utifrån olika synvinklar.

Ytterligare en aspekt i detta sammanhang gällande metodval rör vårt val att be respondenterna uppges information om sin utbildning, sin arbetslivserfarenhet samt ålder. I vårt fall så visade sig detta ha mindre betydelse för vår studie. Denna information kom inte till gagn för det syfte vi avsåg.

Hade det däremot visat sig att flera av våra respondenter hade saknat akademisk utbildning så hade utfallet kunnat se annorlunda ut. Det hade kunnat ge skillnader i svar men i detta fall blev det ej så.

6. Resultat

Detta kapitel presenterar inledningsvis kategorier som skapats utefter strukturen i intervjuguiden. Därefter följer en presentation av respondenterna och avslutningsvis redogörs för resultaten av intervjuerna.

- Sociala medier
- Säker och ansvarsfull kommunikation
- Perspektiv verksamheten
- Organisatoriskt
- Relationsskapande/förtroende

6.1. Presentation av respondenter

Respondenterna har vi valt att koda med fiktiva namn, samtliga jobbar i en fritidshemsverksamhet och alla har pedagogisk utbildning av något slag. Barngrupperna de arbetar med består av barn i åldern 6-12 år.

6.2. Sociala medier och betydelsen för barnen utifrån respondenternas upplevelser

Under intervjun framkom det att de flesta fritidshemslärarna själva är aktiva på sociala medier i olika grad, appar som Instagram och Facebook nämns frekvent. Endast en av fritidshemslärarna uppger att han inte själv äger ett konto på sociala medier. Majoriteten av fritidshemslärarna beskriver sociala medier som ett forum för kommunikation, att det är en plats att visa upp sig och hålla kontakt, det framkommer även i intervjuerna att sociala medier är ett ställe att ge och få inspiration.

När fritidshemslärarna talar om barns användande av sociala medier så uppger de flesta att de ser och hör att barnen använder appar som TikTok, Youtube och Snapchat. Några nämner också Instagram och spel som populära forum för barnen att interagera på. Två av fritidshemslärarna uttrycker att de inte hör barnen prata så mycket om sociala medier, de menar därtill att behovet av att prata kring sociala medier kanske inte är så stort med bakgrund av att verksamheten ska utgå från den aktuella barngruppens behov, Kim beskriver:

Nej just det, det finns inte och då vill inte jag skapa det behovet utan vi utgår ifrån barngruppen och eftersom det inte finns med att man ska göra de så...

Samtidigt menar alla fritidshemslärare att sociala medier är en stor och central del av barnens liv och att användandet av sociala medier går lägre ner i åldrarna. Alla fritidshemslärare nämner också att det barnen möter på sociala medier på sin fritid ofta följer med både till skolan och till fritids, Kim säger:

För det är såhär att allting som händer utanför skolan det kommer till skolan och fritids. Det är vi som får det här i knäet som man säger.

Under intervjuerna framkommer det att fritidshemslärarna ofta hör barnen prata med varandra om dans och musik särskilt kopplat till TikTok, de pratar också om vad de sett, vad som sagts, vad som har gjorts eller vad som ska göras på sociala medier. Några fritidshemslärare säger också att när barnen kommer till dem för att prata om sociala medier så handlar det ibland om positiva saker men också ofta om negativa saker, tex att de själva upplevt någon form av utsatthet eller att de sett andra bli utsatta. Denna utsatthet kan tex handla om kränkningar, meddelande från okända människor, skvaller och fula kommentarer. Carola berättar om ett tillfälle när vuxna diskuterade tillsammans med barnen:

...då kom det ju upp att det var någon som skickat filmer på sig själv. Det hette ju Musically innan då. Någon som hade bett om, eller sagt, åå vad fin du är och kan du skicka fler bilder och kan du dansa i linne trosor...

Johanna:

Ja men där är ju till exempel, det finns ju det här på instagram att man ska dra en hjärtemoji på hur mycket man tycker om någonting. Då är det folk som lagt ut en bild på sig själv och lagt till den hära, och då har en klasskompis dragit den till noll. Och då blir det en diskussion att - Jaha, tycker du jag är ful eller?

Några fritidshemslärare säger också att barnen gärna kommer till dem för att fråga om de vuxna har specifika appar, tex TikTok och YouTube. Många gånger frågar också barnen om de vuxna vill följa dem på sociala medier och vice versa, några nämner även att barnen gärna vill visa upp vad de själva lagt ut på sociala medier.

Fritidshemslärarna beskriver att sociala medier kan medföra positiva saker såsom att hitta vänner, hålla kontakt och umgås vilket leder till gemenskap, Anna berättar:

Ja sen är det ju också, är man inne på samma sorts sociala medier så skapas det ju också en relation, asså ett samtalsämne mellan barnen. Eller ett gemensamt intresse, eller fokus.

En av fritidshemslärarna menar dock att sociala medier inte är avgörande för att barnen ska kunna hålla kontakt utan att de kan umgås utan sociala medier, Carola säger:

...för de är ju sociala ändå, asså fysiskt sociala med varandra så de är ju bara liksom lite extra där att skriva till varandra och skicka... och så men inget som jag känner att åh vilket bra pedagogiskt syfte det är med det.

Vad gäller negativa sidor med sociala medier för barnen så berättar hälften av fritidshemslärarna att det är lättare att vara elak och skriva i affekt på sociala medier eftersom de inte möts "face to face". Två av fritidshemslärarna menar att gruppbildningar, dvs gruppchatter på olika sociala medier kan vara problemskapande. Vidare nämns aspekter som tex utsatthet med lättklädda bilder,

att bli lurad på olika sätt och kontaktförsök av okända människor. Anna beskriver att sociala medier inte bara är det ena eller det andra:

Men det som är positivt gör ju också att det är negativt. Det är ju en mötesplats.

6.3. Säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang

När vi under intervjuerna talar med fritidshemslärarna om hur de tolkar innebörden av säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang så säger alla att detta uppdrag handlar om att prata med barnen och visa en nyfikenhet inför var de befinner sig på nätet, vad de kan tänkas möta, att sitta med dem och att prata om hur de bör vara mot varandra. Det handlar såväl om egenansvar som att belysa risker. Fritidshemslärarna menar att en central del är att ställa frågor kring vad som är moraliskt rätt, tex hur barnen själva hade känt sig i en viss situation, Johanna uttrycker det så här:

asså en säker och ansvarsfull kommunikation för mig är ju att de gör som de är tillåtna till att göra och det som är moraliskt rätt och sätta dem i situationer som, -Hur hade du känt om någon gjorde såhär mot dig. Man får ju börja på deras nivå, hur kan de ha säker och ansvarsfull kommunikation... och lite grann, vad får man skriva och vad får man inte skriva? Vad är okej och vad är inte okej? Vad ska man tro på och vad ska man inte tro på? Det är ju egentligen säker kommunikation, sen ansvarsfull kommunikation det är ju hur en själv tar sitt ansvar. Hur kan jag påverka att klimatet på sociala medier eller klimatet på min instagram är bra, är positivt, vad tillåter jag och vad tycker jag är okej?

Anna:

Asså just att när du är ute på olika sidor eller ja olika sociala medier, det du skriver och gör där kan ju liksom finnas kvar där, även om du kanske tror att det inte gör det. Det är ju också någonting som jag tycker är viktigt att veta, att man kanske tar en bild och skickar till någon sådär, men den kan ju finnas kvar där. Och vilka du tar kontakt med, att de du tar kontakt med kanske inte är den du tror den är. Det är väldigt lätt att ge en annan typ av fasad än den man egentligen är. Så det är väl det första jag tänker på så direkt liksom.

Alla fritidshemslärarna säger att själva uppdraget om säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang som det står i läroplanen är tolkningsbart. Två av fritidshemslärarna säger också att själva tolkningen beror delvis på den vuxnas egna intressen. Dvs att är den vuxne själv aktiv på sociala medier så är chansen större att uppdraget kopplas till sociala medier. Anna beskriver problematiken kring tolkningen:

Asså att de inte har skrivit det gör ju att det blir väldigt öppet för tolkning, vissa kanske tolkar att det är sociala medier och vilka det är, men står det inte skrivet så behöver det ju inte vara så heller. Så hade de gjort det lite tydligare så hade det nog blivit lättare för många att skapa samma uppfattning eller så.

Majoriteten av fritidshemslärarna menar att sociala medier som begrepp borde stå i läroplanen, kopplat till säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang. Detta för att förtydliga att sociala medier ska ingå i undervisningen. Två av fritidshemslärarna menar att sociala medier som begrepp inte behöver stå skrivet i läroplanen eftersom det borde vara en självklarhet att arbeta kring iallafall och att de kan dra den slutsatsen själva, Carola säger:

att det ska vi fatta själv... Ja eftersom att det är så aktuellt så kunde det ju stått med... som exempel... på vad man kan prata om...

6.4. Verksamheten och det konkreta arbetet

Hälften av fritidshemslärarna berättar att de arbetar systematiskt och förebyggande med sociala medier genom planerad undervisning och två av fritidshemslärarna berättar då också att verksamheten tar hjälp av kuratorer i arbetet, Johanna beskriver delar av det systematiska arbetet:

Så vi frågade helt enkelt skolsystemen och kuratorerna om de kunde tänka sig att göra det igen. Så de kom helt enkelt och gjorde detta igen. De hade lite fyra hörns uppgifter och diskussionsfrågor, så det utförs ju av dem. Men det är vi som styr vad vi vill att de ska fokusera på. Och då har vi ju sagt asså trygghet på sociala medier och, vad kan hända och viktigast av allt, vad gör du om det händer

nåt, finns det någon du kan vända dig till, kan du prata med någon vuxen. Det behöver inte va mamma och pappa, uppenbarligen, så märker jag, inte minst bland 6orna att det är inte mamma och pappa man vill prata med.

Den andra hälften av fritidshemslärarna berättar att deras arbete kring sociala medier är mer situationsbaserad, det sker alltså mer spontant när barnen själva tar upp samtalsämnet eller då fritidshemslärarna hör barnen prata om det, då kan de själva starta diskussioner kring det, Anton säger:

...när det dyker upp för då tar man liksom diskussioner och pratar om det. Det är Youtube som de sitter vid när vi har Ipad och vissa spel och "kan vi inte få gå in på det" då för man en viss undervisning, just med ålder...varför finns det åldersbegränsning på vissa. Där för man ju diskussioner och det är ju en undervisning på fritidshem.

Alla fritidshemslärare drar paralleller mellan arbetet kring sociala medier till värdegrundsarbetet, även om själva begreppet bara uttalas av två så nämner alla vikten av arbetet med bemötandet av varandra. Johanna uttrycket det så här:

Det handlar väl mer hur man rent pedagogiskt framför det. Man kan inte bara som vuxen bara stå och säga, det här och det här får ni inte göra, detta kan hända och det är inte bra. Utan om det händer, för det är ju högst troligt att det händer, hur gör ni då? Det är ju högst troligt att någon lägger till dig som vän på instagram som du inte har en aning om vem det är, hur gör du då? Och det är ju en kombination av att vi vet om det själva men också att vi tycker det är viktigt och samtidigt intressant. För eleverna har väldigt bra input. Det blir ju lite värdegrundsarbete på nåt sätt, kan man ju säga i detta.

Kim:

Ja ibland så sitter vi, vi har ju det här informella lärandet på fritids vilket gör att vi är tillsammans med barnen och här pratas det mycket och ibland märker de inte att vi är med och man kan ställa frågor och vi jobbar ju med det här värdegrundsfrågorna hela tiden.

En av fritidshemslärarna drar även paralleller till barnkonventionen och menar att det handlar om skolans värdegrund, det bemötande som skolan lär ut gäller även på sociala medier och det behöver belysas för barnen, Anton berättar vad han tänker:

...egentligen så är väl de samma som om man säger barnkonventionen och hur man ska bemöta varandra. Det borde ju gå under samma regler som finns på skolan. Bara för att det är på nätet så får man ju inte skriva vissa grejer där eller vissa saker, tolkar väl jag det som...att man fortfarande går under de regler som finns.

Två av fritidshemslärarna talar om sociala medier och förbud, Anton beskriver vad han menar:

det man får tänka på är ju att man, det går ju inte att skydda de från grejer. Här kan vi göra det på skolan, men här ska man också lära dem hur de sen ska göra så...att förbjuda är ju egentligen det sämsta man kan göra. Men om till exempel vi ska gå in på Youtube, så får man ju först och främst sitta och vara med och kanske se vad de vill gå in på. Man behöver inte sitta och säga att "vi går inte in på det och inte in på det", för lämnar jag rummet sen så är det säkert någon som säger att "ska vi testa de som Anton sa att vi inte fick".

Fem av fritidshemslärarna uppger att barnen inte får använda sig av sina egna mobiltelefoner på fritids. Några av fritidshemslärarna säger även att detta förbud beror på att barnen tidigare misskött ansvaret över användandet av mobiltelefonerna. Dvs att barnen har filmat/fotograferat sina kamrater på fritidshemmet och lagt ut på sina sociala medier utan tillåtelse, det har också förekommit att barnen har skrivit kränkande kommentarer om varandra. En av fritidshemslärarna uppger dock att barnen får använda sina mobiltelefoner efter klockan 16.00 i en halvtimme. Johanna berättar:

Men vi menar att, vi kan inte förbjuda dem, vi tycker inte att det är rätt för att det är deras vardag och fritid. Om de får använda sin telefon här så är det större chans att vi får att vi en inblick i deras vardag... Det är ju liksom inte så att vi sitter och kollar dem över axeln, utan vi försöker vara nyfikna och ställer frågor som - Vad gör ni? Vad tittar ni på?

6.5. Organisatoriskt perspektiv

Fem av fritidshemslärarna säger att de inte får någon utbildning kring säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang kopplat till sociala medier. En av dessa fem säger också att det inte behövs någon utbildning kring detta för att kunna prata med barnen, Carola beskriver det så här:

Nej, det behövs ingen utbildning för att kunna prata med barnen om det utan det ligger mycket i egenintresse.

Fem av fritidshemslärarna hade önskat mer utbildning inom området för att hålla sig uppdaterade, få mer insikt i vad barnen använder för sociala medier, hur dessa fungerar och få kunskap om vad som är viktigt att uppmärksamma, Kim beskriver:

Men vi vet att det finns så vi måste kunna vara i det och bemöta det, och där hade det varit bra med en utbildning eller så för vi måste bemöta det, vi kan inte säga att “nänä det där händer hemma det har inte vi med och göra,” för de har vi.

En av fritidshemslärarna säger att säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang kopplat till sociala medier borde få ta större plats vad gäller utbildning av personal inom skolan eftersom det är ett centralt innehåll, Anna berättar hur hon tänker:

Precis som matte och naturkunskap och man är ute och rör på sig och sånt man pratat om, det är ett centralt innehåll. Och det är detta också. Så det borde få lite mer plats...

En av fritidshemslärarna beskriver att de inte får någon utbildning kring detta men eftersom de själva är intresserade så har de startat arbetet på eget initiativ, Johanna beskriver det så här:

Vi vill ju för vi märker ju att eleverna finns ju på de här plattformarna. Sen har vi ju hittat lite material på nätet, framförallt på de här samtalsfrågorna till exempel. Det finns ju jättebra material,

vad heter det... nätet...nånting. Där fanns det ju färdiga frågor som vi använt oss av. Sen handlar det ju om som jag utbildar ju mig nu och får input därifrån. Men mycket är ju eget intresse för vår del.

En av fritidshemslärarna säger att hon får utbildning, Tilde berättar:

Ja dels får vi frågan när vi har medarbetarsamtal varje år om det här så vi är med i det uppdaterade samhället just kring sociala medier, nätverk, nätutbildning...då får vi frågan "känner du dig trygg? känner du dig uppdaterad vill du ha mer?" Isåfall får man möjligheten att bli ivägskickade och sen kommer det som jag tror kommunen sätter krav på, att alla, om man har turen som jag har att jobba i den kommunen så kommer de vissa utbildningar som man skickas iväg på och då får man någon typ av intyg eller diplom när man har genomfört det då. Sen kommer det förfrågan på mail om något och vill man då så kan de bekosta det så jag tycker ändå de hänger med på mycket.

6.6. Fritidshemslärarens betydelse, att skapa förtroende

Under intervjuerna framkommer det att alla respondenter anser att fritidshemslärare har en viktig och betydande roll för barn när det gäller att samtala om säker och ansvarsfull kommunikation på sociala medier, Johanna säger:

Jag tror att vi på fritids tar oss tid på annat sätt än man gör i skolan. Där är fokus på lektioner, resultat och det finns inte så mycket tid. Och fritids, iallafall här får de ju använda det, och detta är ju deras fritid. Det är ju här de är med sina vänner eller vad vi nu gör liksom. Så jag tror att vi har jättestor betydelse.

Anna:

Jag tror man har en rätt betydande roll, man är ju ändå en vuxen som barnen många gånger känner ett stort förtroende för. Så man märker ju att de känner sig trygga med en och har ett behov av att bli sedda och lyssnade på. Och arbetar man då med detta som är en så stor del av barns vardag, så är det klart att de tar det till sig. En vuxen som jag litar på, lyssnar och pratar med mig om detta. Jag tror det är viktigt.

Fyra av fritidshemslärarna pratar också om deras roll i kontrast till föräldrar och hemmet, Anton säger:

...jag vet ju att det är många hem som inte för samtalet och då är det viktigt att någon vuxen eller pedagog för en dialog med dem.

Kim:

För det finns ju de som kanske aldrig vågar lyfta saker hemma och kan man då skapa ett förtroende kring det här vilket är jätteviktigt, då så tror jag att vi kan ha jättestor betydelse om man råkar ut för någonting eller något man känner man är osäker på som man har frågor kring.

Fritidshemslärarna kopplar alltså sin roll till fritidshemmets kompensatoriska uppdrag där skolan ska uppväga skillnader i barns olika förutsättningar, vilket blir tydligt när Tilde berättar:

Dels tror jag att allting är lite pinsamt att prata om hemmavid och kanske inte så lätt för mamma och pappa att vara pedagogiska, eller så är man totalt ointresserad och har inte kunskapen eller så har man det men tycker det är jobbigt och prata om ändå eller så kan man inte se sitt barn hamna i vissa situationer och sen tror jag att när man är tjej eller kille i vissa åldrar att "såna saker berättar man inte för mamma och pappa"... och sen tror jag att många föräldrar är ganska upptagna på kvällarna det är så mycket annat de ska babblas om och badas och äta och så, så det försvinner. Så det tror jag är bra, fritids.

7. Analys

I detta kapitel analyseras vårt framkomna resultat med utgångspunkt i vårt valda teoretiska perspektiv.

7.1. Ambivalens kring behovet

Några av fritidshemslärarna uttrycker att de inte hör barnen prata så mycket om sociala medier. Därmed menar dem att behovet av att prata kring sociala medier inte är så stort med bakgrund av att verksamheten ska utgå ifrån den aktuella barngruppens behov. Samtidigt uppger fritidshemslärarna att barnen ofta kommer till dem för att prata om både positiva och negativa saker som barnen möter på sociala medier, vilket indikerar på att behovet ändå finns. Fritidshemslärarna menar vidare att sociala medier är en stor del av barnens liv och att de anser sig själva vara viktiga vuxna förebilder vad gäller att samtala kring sociala medier. Deweys huvudsakliga fokus är att skolan ska utgå ifrån barns levda livsvärld, han menar att människor *formas av erfarenheter* och att skolan ska ha sin utgångspunkt i barns tidigare upplevelser. Deweys uttryck "You teach a child, not a subject" handlar just om att skolan bör bygga på barns levda erfarenheter och knyta an till dessa så att barnen får möjlighet att utveckla kunskaper de kan relatera till (Säljö, 2014). Fritidshemslärarna uttrycker att det barnen upplever hemma och på sin fritid på sociala medier ofta följer med till skola och till fritids vilket styrker Deweys resonemang om att barns levda erfarenheter är viktigt att ha som utgångspunkt i undervisningen. Med detta som bakgrund följer det sig naturligt att fritidshemslärarna bör ta tillvara på och intressera sig för barns levda livsvärld; så att de kan finna de behov som finns men som inte alltid syns.

7.2. Egenintresse som grund för tolkning i viss mån

Alla fritidshemslärare säger att sociala medier är en stor del av barnens liv och att barn bör lära sig hantera detta. Samtidigt nämner alla fritidshemslärare att uppdraget om säker och ansvarsfull kommunikation är en tolkningsbar del i läroplanen. Några av fritidshemslärarna menar att själva tolkningen delvis beror på de vuxnas egna intressen, är fritidshemsläraren själv intresserad av sociala medier så är det mer troligt att detta område behandlas i fritidshemsverksamheten. Majoriteten av fritidshemslärarna talar också om att sociala medier som begrepp borde stå i läroplanen för ett mer likvärdigt synsätt kring innehållet. Fritidshemslärarna menar att om sociala medier hade funnits utskrivet i läroplanen så hade det varit större chans att detta hade ingått i

undervisningen. Här blir det viktigt att tänka ur ett likvärdighetsperspektiv. Fritidshemslärarna behöver ha en samsyn kring sociala medier och hur detta område kan behandlas i undervisningen tillsammans med barnen. De behöver också ha förmågan att se bortom sina egenintressen och istället snarare fokusera på barnens intressen och behov. Dewey beskriver att det innehåll som väljs ut i undervisningen inte bör vara slumpmässigt, kunskapens värde måste istället bestämmas av dess *nytta* för barnen, dvs kunskaper barnen kan använda sig av i sitt vardagsliv (Dewey, 2004). Intressanta aspekter gällande detta blir då vad som på politisk nivå väljs ut som viktigt innehåll för barn att möta samt hur detta innehåll beskrivs i styrdokument. En värld i ständig förändring kräver kunskaper som möjliggör barnets känsla av hanterbarhet för det de möter i sin livsvärld (Säljö, 2014).

7.3. Kommunikation som centralt

Samtliga fritidshemslärare nämner att säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang kopplat till sociala medier handlar om kommunikation med barnen. Viktiga aspekter som nämns är att visa nyfikenhet inför var barnen befinner sig på nätet, vad de kan tänkas möta på nätet samt hur man bör bete sig mot varandra på sociala medier. Både egenansvar och diskussion kring eventuella risker med sociala medier nämns som centrala delar i uppdraget om säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang. Fritidshemslärarna måste samtala med barnen om sociala medier så att de får möjlighet att dels känna förtroende för de vuxna men också för att känna större trygghet i sitt digitala liv. Även Dewey nämner kommunikation som centralt för individen för att kunna förstå sin omvärld (Säljö, 2014). Kommunikationen bör bygga på dialog där barnen ges stort talutrymme. Genom diskussion, argumentation och reflektion tillsammans med fritidshemslärare kan barnen få djupare förståelse kring sociala medier som de sedan kan koppla samman med sina egna erfarenheter.

7.4 Systematiskt och spontant, olika men ändå lika?

Det systematiska arbetet med sociala medier förekommer hos hälften av fritidshemslärarna genom planerad undervisning. Det systematiska arbetet kan bestå av diskussionsfrågor och fyrahörnsuppgifter med barnen i grupp där även övriga yrkeskategorier såsom kuratorer och skolsystrar deltar som stöd. Fokuset handlar då oftast om trygghet på sociala medier för att ge barnen kunskap om hur de kan agera i olika situationer. Andra hälften av fritidshemslärarna beskriver arbetet som mer spontant och situationsbaserat, det spontana arbetet beskrivs av fritidshemslärarna som diskussioner som uppkommer då barnen själva pratar om sociala medier.

Dessa diskussioner kan precis som i det systematiska arbetet bestå av frågor som rör agerandet i olika situationer. Fritidshemslärarna menar att de kan se likheter mellan värdegrundsarbetet och arbetet kring hur man bemöter varandra och beter sig på sociala medier. En av de centrala delarna i Deweys tänkande handlar om *Individen och det sociala sammanhanget*, han menar att barn lär sig och utvecklas i ett samspel med sin omvärld, i denna interaktion kan barnet lära sig sociala koder men också att förstå olika sociala sammanhang (Dewey, 2004). Av vikt här blir att fritidshemslärarna har insikt i att det systematiska och det spontana arbetet med sociala medier inte behöver vara varandras motpoler. Dessa kan istället ses som komplement till varandra då barn är olika och också lär och tar emot kunskap på olika sätt.

7.5. Problembaserat lärande

Vidare talar fritidshemslärarna om det problembaserade lärandet kopplat till sociala medier, vilket innefattar att ställa frågor kring situationer som kan uppstå och känslor som kan väckas i dessa situationer. Exempel på dessa frågor är “hur hade du känt om någon gjort såhär mot dig?”, “hur hade du agerat i en sådan här situation?” och “har du någon att vända dig till om något händer?”. Genom detta arbetssätt med sociala medier kan fritidshemslärare skapa en naturlig reflektion tillsammans med barnen kring förståelse för empati och möjliga tillvägagångssätt i olika problematiska situationer. Lärandet genom *inquiry* nämns av Dewey och handlar om processer där barn lär sig när de ställs inför ett problem. När barnen stöter på ett problem kan de tillsammans med vuxna börja reflektera kring hur de kan/bör göra vilket kan bidra till nya perspektiv och ny kunskap. Detta i syfte att känna en större trygghet och hanterbarhet inför det de sedan kan komma att möta på sociala medier.

7.6. Kunskaper som en avgörande faktor

Fem av fritidshemslärarna uppger att de inte får någon utbildning kring säker och ansvarsfull kommunikation kopplat till sociala medier. Detta är dock något de flesta hade önskat, i syfte att få mer insikt i barnens användning av sociala medier, hur dessa fungerar samt för att få vetskap om hur de kan arbeta med området och bemöta barnen på ett gynnsamt sätt. Har fritidshemslärarna relevant kunskap om sociala medier så är de möjligen mer benägna att arbeta med detta, ett ämne som känns tryggt faller sig oftast som en mer naturlig del av undervisningen. Dewey (2004) menar att skolan är samhällets främsta socialisationsinstrument och att utbildningen bör ge barn såväl emotionell som intellektuell beredskap för att kunna möta sin omvärld och sina medmänniskor i både tanke och handling. Dewey talar också om kunskapens nytta för individen, dvs vilken kunskap

som behövs i ett komplext samhälle. Kunskapens nytta kan således också ses från ett pedagogperspektiv där utbildningen vuxna får i sin tur avgör vilken kunskap barnen får. Därmed behöver pedagoger bli mer insatta i vad som är viktig kunskap för barnen att få idag.

7.7. Det kompensatoriska uppdraget

Samtliga fritidshemslärare uppger att de har en viktig och betydande roll vad gäller att samtala med barnen om sociala medier. Fyra av fritidshemslärarna nämner också sin roll i kontrast till föräldrar och hemmet. De menar att många barn av olika anledningar inte får möjlighet att föra dialogen kring sociala medier i hemmet. Därmed blir det än viktigare att fritidshemslärarna för samtalen om just sociala medier för att skapa trygghet och vara en vuxen förebild. Just detta talar Dewey om när han beskriver att det samspel som sker med den primära socialisationen, såsom tex med vänner och familj, inte är tillräcklig i ett alltmer komplext samhälle. Deweys tolkning kan tänkas skilja sig något från fritidshemslärarnas då dessa menar att möjligheten helt kan utebli medan Dewey kan mena att även om samspelet, vilket kan tolkas som dialogen, förs hemma så är den inte tillräcklig (Säljö, 2014).

8. Diskussion

I detta kapitel följer diskussionsdelen, här länkas vårt resultat och analys samman med tidigare forskning, styrdokument och teoretisk utgångspunkt. Avslutningsvis presenteras en slutsats kring resultat, analys och diskussion.

Studiens huvudfrågor var:

- Hur beskriver fritidshemslärare uppdraget om säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang specificerat till sociala medier?
- Hur arbetar fritidshemslärare med barns utveckling av säker och ansvarsfull kommunikation på sociala medier?

Med hjälp av dessa frågor ville vi uppnå studiens syfte som var att undersöka hur fritidshemslärare tolkar sitt uppdrag rörande säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang samt att ta reda på vilka konkreta aktiviteter fritidshemslärare gör för att hjälpa barnen hantera just sociala medier.

I studiens resultat framgår det att alla fritidshemslärare tycker att sociala medier är ett forum för kommunikation, det är ett ställe att visa upp sig på, att hålla kontakt med andra samt en plats där inspiration kan ges och tas. Just kommunikation som en central del av sociala medier tas även upp av Richards et al. (2015) som menar att sociala medier även kan hjälpa introverta barn att få möjlighet att umgås med andra. Dessutom kan barn via sociala medier tillfälligt få utrymme att glömma problem och bekymmer. Även Dunkels (2007) talar om internet som en arena för interaktion, en arena med andra karaktärsdrag än de som finns i det verkliga livet, likt det Richards et al. (2015) beskriver då han talar om sociala medier som ett forum för att barnen att hålla kontakt via, oavsett förutsättningar.

Trots att både tidigare forskning och många av våra respondenter belyser sociala mediernas goda påverkan så fann vi dock i vårt resultat att många fritidshemslärare också belyser motsatt perspektiv. En viss insikt verkar finnas om att det som är positivt med sociala medier också kan vara negativt, likt det Skolverket (2019b) menar om att risker och möjligheter inte kan ses som separata delar. Även Mind för psykisk hälsa (2020) lyfter dessa två olika perspektiv och menar att sociala medier kan fylla en viktig funktion för människor för att känna samhörighet men att sociala

medier också är en arena med många risker. Samtidigt som våra resultat visar att fritidshemslärare har relativt god insikt i vad barnen kan stöta på för faror så menar Dunkels et al. (2011) att det enbart i enstaka fall är vuxna som kommer med information angående hantering av internets negativa sidor. Att ha kännedom om risker behöver därmed inte automatiskt innebära att fritidshemslärare systematiskt lyfter faror med just sociala medier. Insikt kan ur detta perspektiv inte likställas med ett konkret och aktivt agerande.

Eftersom barnen inte möts "face to face" så menar hälften av fritidshemslärarna att sociala medier kan öka risken för att barn skriver i affekt och då ofta elaka saker till varandra. Richards (2015) talar också om detta när han beskriver orsaker till nätmobbning, författaren menade likt fritidshemslärarna att kommunikationen online sker utan att de berörda behöver se varandra. Den som skriver något elakt kan således inte se reaktionen hos den drabbade vilket också kan tänkas försvåra för ett barn att utveckla sin empatiska förmåga. Det är av stor vikt att fritidshemslärare har förståelse för såväl negativa som positiva delar med sociala medier och att de är medvetna om att barns agerande på nätet och i det verkliga livet kan skilja sig åt beroende på de omständigheter som just sociala medier innebär. Denna insikt kan öka chansen att undervisningen på fritidshemmen syftar till att ge barn förståelse för liknelsen i ett bra bemötande av varandra såväl i den fysiska världen som på sociala medier.

Forsman (2014) beskriver att det barnen möter på sociala medier på sin fritid naturligt följer med till skolan, detta styrks av våra respondenter då det under våra intervjuer framkommer precis samma sak, men med tillägget att det också följer med till fritids. Det finns även en koppling till det Richards, et al. (2015) talar om här. Sociala medier kan ses som en annan kanal för mobbning än den som sker på skolgården, denna kanal når nu även barnet i hemmet. Att bara "logga ut" är inte tillräckligt då många människor idag har ett "onlinejag" som är starkt sammankopplat med vår identitet. Även inledningsvis talar vi just om detta, debatten om sociala mediers goda eller onda påverkan och att den verklighet som finns däremellan inte handlar om ett svartvitt tänkande utan att denna är mer komplex än så. Denna komplexitet kan ses ur synvinkeln att det som barn idag upplever på sociala medier följer dem över hela dygnet varpå det blir viktigt att fritidshemslärare kan och vill möta dem i just detta. Barn behöver få förståelse för det dem möter i sin omvärld och få verktyg för att kunna hantera livet så som det levs av dem just nu. Även Dewey menar att skolan

och de kunskaper som förmedlas där inte ska bli som en värld för sig utan att den istället ska företräda livet så som det upplevs av barnen just nu (Säljö, 2014).

Vad gäller det barnen möter på sociala medier så säger också några av fritidshemslärarna att barnen ibland kommer och pratar med dem om sociala medier. Dessa samtal kan då handla om både positiva och negativa saker, tex att barnen vill visa upp något roligt de sett på sociala medier eller att de upplevt någon form av utsatthet själva, antingen riktat mot dem själva eller mot sina kamrater. Denna utsatthet kan handla om kränkningar på olika gruppchattar, att bli lurad på olika sätt och kontaktförsök av okända människor. Att barnen kommer och pratar med de vuxna om vad de möter på sociala medier kan ses som ett tecken på att det finns ett behov hos barnen gällande att få förståelse för det de möter i sin vardag. Fritidshemmet är en verksamhet som bygger på interaktion och är en ypperlig arena att föra dialogen med barnet i centrum, dialogen i detta fall bör behandla barnens vardagserfarenheter. Fritidshemslärarna har ett stort ansvar att ge barnen kunskap och förståelse för det de möter i sin vardag, oavsett om denna vardag är ett fysiskt möte eller ett möte på olika sociala medier. Dessa kunskaper kan i sin tur leda till ökad trygghet och ökat välmående hos våra unga. Dunkels, et al. (2011) menar dessutom att vuxna, såväl föräldrar som lärare, behöver göra barn medvetna om risker på internet. Har barnen en förförståelse för det dem kan tänkas möta så kan känslan av obehag minska då de väl möter olika faror. Detta tankesätt kan ses ur ett barns perspektiv, ett barn som stöter på faror utan tidigare vetskap om dessa kan tänkas må sämre än ett barn som av en vuxen redan fått en viss förförståelse för dessa faror. Dessutom kan detta ses i ytterligare ett led, det är mer tänkbart att barn som fått viss kunskap om sociala medier och som sedan möter faror också kommer till en vuxen i efterhand för att samtala om just detta. Det rör sig således om ett relationsarbete som bygger på devisen om att ”barn pratar med oss om det vi pratar med dem om”.

Två av fritidshemslärarna uppger att de inte hör barnen prata om sociala medier. De menar samtidigt att behovet möjligtvis inte är så stort med tanke på att verksamheten ska utgå från barnens behov. En viss motsägelsefullhet kan finnas i detta då samtliga fritidshemslärare också säger att sociala medier är en central del i barnens liv, precis som också rapporten från Statens medieråd (2019) visar där användandet av sociala medier bland barn i åldern 9-12 år är relativt högt. I en verksamhet som ska ta sin utgångspunkt i såväl barnens intressen som behov kan vi inte utgå från

att behov som ej syns är likställt med att dessa inte heller finns. Här blir det viktigt att fritidshemslärare inte gissar sig fram till vad barnen kan tänkas ha för behov utan att de istället vågar fråga sig fram för att finna just dessa. Dewey talar om “You teach a child, not a subject”, vilket kan relateras till detta då barn behöver få möta innehåll de själva kan relatera till och som syftar till att ge dem vardagsrelevanta kunskaper (Säljö, 2014). I detta fall handlar det om kunskaper för att lära barnen hantera sociala medier som är en del av många ungas vardag. Några av fritidshemslärarna nämner också att de ser att användandet av sociala medier går lägre ner i åldrarna, vilket indikerar på att det proaktiva arbetet bör vara ännu mer centralt. Här gäller det i så fall att anpassa undervisningen efter den aktuella åldersgruppen vilket fritidshemslärarna också pratade kring. Om fritidshemslärarna känner sin barngrupp väl så har de också större förståelse för hur de kan lägga upp en undervisning som passar just dessa barn. Återigen handlar det om det Dunkels et al. (2011) talar om när hon skriver om att ge barnen en förförståelse inför det dem kan tänkas möta.

Vidare blir det intressant att titta på det som Forsman (2015) talar om i sin studie när han nämner mobiltelefonförbud ur olika perspektiv. Positiva aspekter som han benämner med att barn får ha mobiltelefoner och därmed tillgång till sociala medier, är självständighet och social kontakt. Negativa sidor som han benämner är mobbning och frågor om ordning i klassrummet. Författaren talar om att fritidshemmen ofta skiljer sig ifrån klassrummet vad gäller regler och att mobiler oftare är tillåtna här. Detta är dock något våra respondenter talar emot då de berättar om det mobiltelefonförbud som råder på deras fritidshem. Det i sin tur kan tänkas vara negativt i avseende om att få insikt i vad barnen faktiskt gör på sociala medier och vad som händer där för att sedan kunna ha det som utgångspunkt i undervisningen. Dunkels (2007) talar också om detta fast i en något annorlunda bemärkelse, hon talar om att skolan många gånger förlitar sig på diverse filter, ur en problematisk synvinkel. Författaren menar att skolan på detta vis brister i avseende om öppenhet gentemot vissa mer problematiska delar av samhället som ändå existerar och som barn möts av på nätet. Istället bör skolan fokusera mer på att utveckla förmågan till kritiskt tänkande hos barnen. Mobiltelefonförbud och förbud mot sociala medier kan likställas med filterproblematiken då båda dessa kan motverka vuxnas insyn i barns livsvärld. I vår studie talar också några av fritidshemslärarna om förbud rörande sociala medier, några nämner att förbud inte har någon positiv påverkan då fritidshemslärare istället bör lära barnen att hantera det dem redan möter i sin vardag.

De beskriver också att det inte handlar om att något *kan* hända utan att det snarare handlar om *när* det händer. Men trots detta påtalar nästan alla fritidshemslärarna att de har ett förbud mot användandet av sociala medier i sin fritidshemsverksamhet. Bara en utav fritidshemslärarna uppger att barnen får använda sina mobiltelefoner under en begränsad tid och motiverar detta som ett sätt att få inblick i barnens vardag och det som händer på deras sociala medier. Detta handlar också om en vilja från de vuxnas sida att lära sig mer om barnens intressen. Det kan likställas med det som vi inledningsvis beskriver med koppling till Statens medieråd (2019), där det skrivs om att sociala medier idag kan ses som livet i sig och inte bara som en del av det. Det handlar därför om att ge våra unga redskap så det kan växa upp och känna trygghet, i ett vidare perspektiv kan detta beröra viktiga frågor gällande om det är barnen som ska anpassas efter vårt rådande skolsystem eller om detta skolsystem ska anpassas efter barnen. Tittar vi på barnkonventionen (Regeringen 2018) som också numera gäller som lag, så står det att alla beslut som fattas ska vara för barnens bästa. Frågor som berör förbud eller val av innehåll i undervisningen kan tänkas påverkas av detta, komplexiteten består då av vem som bestämmer om vad som är barnets bästa och vilka grunder det finns för detta beslut.

I vår studie beskriver samtliga fritidshemslärare att sociala medier är något centralt i barnens liv, samtidigt talar de också om att själva uppdraget kring säker och ansvarsfull kommunikation är ett innehåll i läroplanen som är öppet för tolkning. Själva tolkningen beskrivs av några som delvis beroende av fritidshemslärarens egna intressen och detta skulle kunna markera en avgörande del för vilken undervisning barnen får möta. Generellt kan detta ses i ljuset av att fritidshemsverksamheterna kan tänkas utgå från vad personalen intresserar sig för, om fritidshemslärarna har ett visst intresse så kanske detta område står i fokus för undervisningen. I avseendet om sociala medier råder då samma resonemang, har fritidshemslärarna sociala medier som intresse så kan detta fokus tänkas ta större del i undervisningen. Samtidigt måste detta givetvis också ses i ljuset av vilken kunskap fritidshemslärarna har med sig, att ett visst centralt innehåll tar mer eller mindre plats kan därmed också tänkas bero på vilken fortbildning personalen får. Samtidigt kan vi tydligt urskilja en önskan från fritidshemslärarna om att sociala medier som begrepp borde stå i läroplanen för ett mer likvärdigt synsätt kring innehållet. Även i den nyläppta rapporten från Mind för psykisk hälsa (2020) kan vi läsa om rekommendationer av att läroplanen bör utöka undervisningen gällande digitala medier. Detta förutsätter dock att även fritidshemslärarna får mer utbildning kring just sociala medier. En tydligare beskrivning av

området kring säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang kopplat till just sociala medier hade således kunnat minska glappet mellan traditionell undervisning och undervisning byggd på det som barnen möter här och nu.

Samtliga fritidshemslärare säger att det väsentliga i arbete med säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang är just kommunikationen. Denna kommunikation beskrivs då av några fritidshemslärare som diskussioner med frågor rörande tex hur barnen kan agera i olika stationer. Exempel på frågeställningar som uppges av respondenterna är- Vad kan hända på sociala medier? Vad gör du om det händer något? Finns det någon vuxen i din närhet du kan vända dig till för att samtala om det du upplevt? Kommunikationen bygger därmed på dialog som kan öka barnens trygghet och ge dem en viss förberedelse på det dem kan möta på sociala medier. Att förse barnen med nya perspektiv och infallsvinklar tillsammans med kamrater och vuxna kan alltså ses som den centrala avsikten med kommunikationen. I denna kontext nämner också alla fritidshemslärarna värdegrundsarbetet. Vi kan urskilja en tydlig medvetenhet hos fritidshemslärare om att värdegrundsarbetet som förs i det dagliga arbetet också bör överföras till arbetet kring sociala medier, dvs bemötande av varandra IRL är lika viktigt som bemötandet på sociala medier. Värdegrundsarbetet beskrivs också i läroplanen som ett arbete som ska genomsyra verksamheten, och i kapitel 4 för fritidshemmet beskrivs värdegrundsarbetet än tydligare då det där står om att barnen ska ges en fördjupad förståelse för människors olikheter i tänkande och varande (Skolverket, 2019a). Fritidshemslärarna har förståelse för att arbetet kring sociala medier är en del av värdegrundsarbetet men trots detta så förekommer det systematiska arbetet kring sociala medier bara på några av fritidshemmen i vår studie vilket kan tänkas bero på olika faktorer som tex förkunskaper, tid, barngruppens storlek och arbetsgruppens intressen som beskrevs tidigare.

Hälften av fritidshemslärarna uppger att de arbetar systematiskt och proaktivt med sociala medier genom planerad undervisning. Den andra hälften uppger att arbetet med sociala medier sker mer spontant när barnen själva tar upp samtalsämnet eller när de hör barnen samtala om sociala medier. Forsman (2014) skriver i sin studie att det informella lärandet tar stor plats för barn i ålder 10-13 år, han talar då främst om lärandet som sker utanför den traditionella klassrumsundervisningen. Han menar då att skolan bör dra nytta av detta och använda barns erfarenheter som en ingång till diskussioner om sociala medier, i dessa diskussioner ges barnen möjlighet att reflektera tillsammans med såväl jämnåriga som vuxna. Det informella lärandet kan med detta synsätt vara

väldigt givande och det är dessutom karakteristiskt för fritidshemsverksamheten, men för att ge barnen en så bred och djup kunskap som möjligt rörande sociala medier så bör inte det systematiska arbetet komma i skymundan. Dessa delar kan istället ses som kompletterande till varandra.

Det systematiska och det spontana arbetet beskrivs av fritidshemslärarna som ett arbete innefattande tex diskussionsfrågor kring agerande i olika situationer på sociala medier samt olika perspektiv på bemötande av varandra i dessa forum. Även om det systematiska och det spontana arbetet skiljer sig åt i avseende om planerad undervisning eller ej så beskrivs ändå innehållet som ungefär detsamma. Skillnaden kan då istället alltså tänkas röra sig om hur mycket tid som läggs på just detta arbete med barnen, med avseende ifall barngruppen inte själva tar upp just sociala medier så ofta. Ett andra perspektiv kan också vara att det systematiska arbetet kan ses som mer förebyggande medan det spontana arbetet kan ses som mer problemlösande för stunden. Ett tredje perspektiv kan tänkas vara att det spontana arbetet i större utsträckning berör ett färre antal barn åt gången då fritidshemsläraren för diskussionen med de barn som där och då tar upp sociala medier.

Det fritidshemslärarna beskriver när de talar om sitt arbete kring sociala medier, vare sig det är spontant eller systematiskt, handlar det om en form av problembaserat lärande. Detta är något som också förespråkades av Dewey då han beskrev lärande genom inquiry (Säljö, 2014). Barnen får med hjälp av olika problembaserade frågor rörande sociala medier chans att diskutera, argumentera och analysera saker de kan tänkas stöta på. Genom detta arbetssätt följer en process där barnens tankar och funderingar kan mötas i ett samspel tillsammans med kamrater och vuxna. De vuxnas roll i detta kan tänkas bli att förmedla nya perspektiv och djupare förståelse för det de möter på sociala medier.

Samtidigt ser vi i vårt resultat en medvetenhet från fritidshemslärarnas sida gällande att sociala medier finns här och nu. I denna medvetenhet kan vi också urskilja en tydlig önskan från de flesta fritidshemslärarna om att få mer utbildning kring just sociala medier, hur de används och dess påverkan på barnen så att de kan bemöta barnen på ett gynnsamt sätt. Att det saknas kunskaper hos personal på fritidshem gällande att möta och ta tillvara på barns intresse beskrivs också i Skolinspektionens rapport (2010). Samtidigt som kunskapssynen i läroplanen fokuserar både på att ge barn en känsla av hanterbarhet och begriplighet för sin omvärld. Här måste dock också finnas

en form av egenansvar i yrken som berör individers utbildning, att hålla sig ajour gällande det som händer i barns livsvärld kan ses som centralt för fritidshemslärare. Detta egenansvar måste dock också ses i ljuset av verksamhetens förutsättningar, personal måste ges tid och utrymme för informationssökning och kunskapsinhämtning samt reflektion av detta tillsammans med sitt arbetslag.

I vår studie framkommer det att alla fritidshemslärare anser att de har en viktig och betydande roll gällande att samtala med barnen om sociala medier. De ser sig själva som vuxna förebilder och menar att de kan utgöra en person som barnen kan känna förtroende för och som barnen därmed har möjlighet att berätta om sina tankar och känslor för. Fritidshemslärarna verkar också vara medvetna om att relationsskapandet ligger till grund för att barnen ska våga vända sig till en vuxen. Något som blir uppenbart här är också att fritidshemslärarna sätter sin roll i kontrast till föräldrar och hemmet vilket kan röra sig om det kompensatoriska uppdraget. Flera av fritidshemslärarna visar på en medvetenhet kring att många barn, av olika anledningar inte får möjlighet att föra dialogen kring sociala medier i hemmet. Detta kan sättas i kontrast till det faktum att fritidshemslärarna uppger att arbetet kring säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang kopplat till sociala medier är ett tolkningsbart område i läroplanen. Det finns en önskan om tydligare beskrivning av arbetet med sociala medier och en viss önskan om mer utbildning i området. Vi kan därmed förstå att det behövs mer arbete med sociala medier på fritidshemmen med bakgrund av att många barn inte ges möjlighet till dialog i hemmet, samtidigt kan det finnas brister på politisk och organisatorisk nivå vad gäller tydlighet i styrdokument och möjlighet till fortbildning. Detta i sin tur skulle kunna vara en förklaring till den "blinda fläck" vi inledningsvis talar om. Att arbetet förekommer mer eller mindre ute i fritidshemsverksamheterna är således en fråga som berör många faktorer men är för den sakens skull inte mindre viktig.

8.1. Slutsats

Syftet med denna studie var att undersöka hur fritidshemslärare tolkar sitt uppdrag rörande säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang, specifikt i avseende sociala medier. Studiens syfte var vidare att ta reda på vilka konkreta aktiviteter fritidshemslärare gör för att hjälpa barnen hantera just sociala medier.

Utefter vår studies resultat och analys samt genomgången diskussion så tydliggörs det att fritidshemslärarna beskriver sitt uppdrag om säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang kopplat till sociala medier som tolkningsbart. Dessutom framkommer det att uppdraget arbetas med i olika utsträckning beroende på fritidshemslärarnas egna intressen. Eftersom många faktorer spelar roll, så som tex eget intresse och förkunskaper kring sociala medier så kan tolkningen också ses som komplex. På grund av denna komplexitet kring tolkningen av uppdraget så uppger övervägande del av fritidshemslärarna en önskan om mer utbildning kring sociala medier för inspiration och kunskap kring tillvägagångssätt i undervisningen. Därtill framkommer ett behov om tydlighet kring beskrivning av arbetet med sociala medier i läroplanen, i syfte att skapa en samsyn och ett likvärdigt arbetssätt inom området säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang.

I forskningsfrågan som berör det konkreta arbetet framkom det att huruvida det arbetas med sociala medier eller inte delvis beror på vad fritidshemslärarna anser att det finns för behov i den aktuella barngruppen. Samtidigt uppkom förståelse för att fritidshemslärare anser sig ha en betydelsefull roll gällande att bemöta barnen i deras vardagserfarenheter och att de har en viktig roll i avseende om det kompensatoriska uppdraget. I den insamlade datan kom det också fram att det arbetas med sociala medier på olika sätt, systematisk och spontant men att detta arbete egentligen har samma innehåll, dvs fokus på problembaserat lärande genom dialog och reflektion tillsammans med vuxna och kamrater. I dialogen förs diskussioner som belyser risker och hanteringen av dessa, dessutom ger fritidshemslärarna barnen förståelse för hur de kan och bör bemöta varandra på sociala medier som är en del av barnens egna erfarenheter. Här dras också paralleller till det värdegrundsarbete som sker i den dagliga fysiska verksamheten.

Referenser

Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Dewey, J. (2004). *Individ, skola och samhälle: utbildningsfilosofiska texter*. (4., [utök.] utg.) Stockholm: Natur och kultur.

Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (3., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger. (2014). "Den lärande människan" i *Lärande, skola, bildning: (grundbok för lärare)*. 3., (rev. och uppdaterade) Lundgren, Ulf P., Säljö, Roger & Liberg, Caroline. Stockholm: Natur och kultur.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Webbsidor

Billefält, P. Nyheter24. (2018). *Sociala medier är största anledningen till att unga mår dåligt*. Hämtad 2019-10-10 från <https://nyheter24.se/nyheer/inrikes/909110-darfor-lider-unga-av-psykisk-ohalsa-enligt-dem-sjalva>

Dunkels, E. (2007). *Bridging the distance: children's strategies on the internet*. Diss. (sammanfattning) Umeå: Umeå universitet, 2007. Umeå. Hämtad 2020-02-01 från <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:140705/FULLTEXT01.pdf>

Forsman, M. (2015). *Duckface/stoneface Sociala medier, onlinespel och bildkommunikation bland killar och tjejer i årskurs 4 och 7*. Johanneshov: MTM.

Hämtad 2020-02-25 från

<https://www.statensmedierad.se/download/18.1957a5a6150001724192f51b/1443519607119/Duckface-Stoneface-ver1.pdf>

Jonsson, C. (2009). *Ungas onlineaktiviteter - Forskning med förhinder?*. Tidskrift. Pedagogisk forskning i Sverige. . Pedagogiska institutionen: Umeå universitet. (14:3, 250-255).

Hämtad 2019-10-07 från

<http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:278753/FULLTEXT01.pdf>

Nutley, S & Helle, S. Mind för psykisk hälsa (2020). *Mår unga sämre i en digital värld? En kunskapsöversikt över hur digitala medier barn och ungas psykiska välbefinnande*. Stockholm:

Mind. Hämtad 2020-02-03 från

<https://mind.se/aktuellt/mar-unga-samre-i-en-digital-varld/>

Nationalencyklopedin., Uppslagsverket. (2019) *sociala medier*. Hämtad 2019-10-02 från

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/sociala-medier>

Regeringen. (2018). *Konvention om barnets rättigheter*. Hämtad 2019-09-14 från

<https://www.regeringen.se/49d199/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/konventionen-om-barnets-rattigheter-svenska-2018.pdf>

Regeringen. (2017). *Stärkt digital kompetens i skolans styrdokument*. Hämtad 2019-10-14 från

<https://www.regeringen.se/493c41/contentassets/acd9a3987a8e4619bd6ed95c26ada236/informati-onsmaterial-starkt-digital-kompetens-i-skolans-styrdokument.pdf>

Richards, D, HY Caldwell, P & Go, H. (2015). *Impact of social media on the health of children and young people*. Journal of Paediatrics and Child Health. Paediatrics and Child Health Division: Royal Australasian College of Physicians. (vol 51, s. 1152-1157).

Hämtad 2020-02-19 från <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.hkr.se/doi/full/10.1111/jpc.13023>

Skolinspektionen, Kvalitetsgranskning Rapport (2010:3). *Kvalitet i fritidshem*. Stockholm. Hämtad 2019-09-12 från <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2010/fritidshem/rapport-kvalitet-fritidshem.pdf>

Skolverket. (2019c). *Elever och personal i fritidshem läsåret 2018/19*. Hämtad 2020-02-13 från <https://www.skolverket.se/download/18.2a23c2b1698641e369a0a/1555424941513/pdf4085.pdf>

Skolverket. (2016). *Fritidshemmet- Ett kommentarmaterial till läroplanens fjärde del*. Hämtad 2020-01-22 från <https://www.skolverket.se/getFile?file=3720>

Skolverket. (2019d). *Informationssäkerhet i skolan*. Hämtad 2020-01-03 från https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/0-digitalisering/Grundskola/203_Saker_anvandning_av_natet/del_03/Material/Flik/Del_03_MomentA/Artiklar/D4_1-gy_03A_01_informationssakerhet.docx

Skolverket. (2018). *Kolla källan! Sociala medier*. Hämtad 2019-10-20 från <https://www.skolverket.se/getFile?file=3924>

Skolverket. (rev. 2019a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*, Hämtad 2019-09-13 från <https://www.skolverket.se/getFile?file=4206>

Skolverket(2019b). *Säkerhet på nätet*. Hämtad 2019-10-20 från [https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sakerhet-pa-natet#h-Uppmana Till Källkritik Sociala Medier](https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sakerhet-pa-natet#h-Uppmana_Till_Kallkritik_Sociala_Medier)

Statens medieråd. (2019). *Ungar och medier*. Hämtad 2019-09-14 från <https://statensmedierad.se/download/18.126747f416d00e1ba946903a/1568041620554/Ungar%20och%20medier%202019%20tillganglighetsanpassad.pdf>

Svenska Akademiens ordlista. (2015). Hämtad 2020-01-20 från <https://svenska.se/saol/?id=2148475&pz=7>

Von Feilitzen, C, Findahl, O & Dunkels, E. (2011). *Vad nytt om barn och internet i Sverige?: Resultat från den europeiska undersökningen EU Kids Online*. Nordicom-information. Umeå university. (33:4, 71-79). Hämtad 2019-10-03 från <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:558006/FULLTEXT02.pdf>

Wikipedia. (2016). *Elev*. Hämtad 2020-02-12 från <https://sv.wikipedia.org/wiki/Elev>

Bilaga 1

Missivbrev

Hej!

Vi är tre stycken studenter som läser sista terminen på programmet Grundlärarutbildning med inriktning fritidshem, på Högskolan Kristianstad. Vi genomför nu vårt examensarbete och söker efter personer som arbetar i en fritidshemsverksamhet och vill delta i vår kvalitativa undersökning. Syftet med denna studie är att undersöka hur lärare i fritidshem tolkar sitt uppdrag rörande ansvarsfull och säker kommunikation i digitala sammanhang specifikt i avseende till sociala medier, samt hur de arbetar med detta uppdrag.

Vi önskar att få göra intervjuer muntligt och enskilt, de beräknas ta 30-60 minuter vid ett tillfälle. Frågorna som är av öppen karaktär kommer således att baseras på syftets område. Intervjuerna kommer att spelas in så att inte någon information går förlorad och det inspelade materialet kommer enbart att användas för studiens ändamål. Vårt slutgiltiga arbete kommer att finnas tillgängligt på Högskolan Kristianstads hemsida för allmänheten.

Studiens deltagande är frivilligt och ni erhåller rätten att avbryta när ni vill. Respondenternas personliga information kommer behandlas konfidentiellt. All samlad data kommer att registreras på Högskolan Kristianstad i enlighet med lagen om hantering av personuppgifter (GDPR). Svaren som erhålls kommer enbart att användas i forskningssyfte.

Vi önskar besked om ert samtycke snarast möjligt men senast den 14/2. Intervjuerna kommer genomföras mellan vecka 9 och 10 (finns möjlighet under sportlovet, vecka 8, så är vi tacksamma). Särskild tid för intervjuerna bestäms utifrån respondentens och verksamhetens förutsättningar.

Välkommen att höra av dig med eventuella frågor eller ytterligare information, vi kommer att vara tillgängliga via mail under hela processen.

Ja, jag vill delta och godkänner ovan nämnda kriterier (inkluderat inspelning av ljud)

Pedagogens namnteckning _____

Pedagogens namnförtydligande _____

Josefine Esplund: josefine.esplund@hotmail.com

Frida Samek: frida.samek@gmail.com

Jenny Sundqvist: jenny_sundqvist@live.se

Handledare på Högskolan Kristianstad: Björn Cronquist: bjorn.cronquist@hkr.se

Examinator: Maria Bäcke

Med vänliga hälsningar

Josefine, Frida och Jenny

Bilaga 2

Intervjuguide

Presentera oss och berätta om syftet, berätta om tillvägagångssättet igen med ljudinspelning och att en kommer fråga och en kommer anteckna och ev inflika med följdfrågor.

Respondenten

1. Vad har du för utbildning och när tog du examen?
2. Hur gammal är du?
3. Hur länge har du arbetat på fritids?
4. Vilken barngrupp har du (ålder)?

Sociala medier

5. **Vad tänker du att sociala medier är?**
 - Är du själv aktiv på sociala medier?
 - Kan du ge exempel på vilka sociala medier du använder?
6. **När vi har läst om sociala medier och barn så står det att de tre vanligaste apparna som barn använder idag är Youtube, instagram och snapchat- Vilka sociala medier tror/ eller vet du att barnen på ditt fritids använder sig av?**
 - Kan du ge exempel på vad barnen pratar om när de pratar om sociala medier med varandra? (om nej- om du skulle tänka helt fritt- vad tror du att de pratar om)
 - Kan du ge exempel på när något barn pratat med dig om sociala medier?
 - Hur ofta sker detta?
 - På vilket sätt tror du att sociala medier kan vara bra för barnen?
 - På vilket sätt tror du sociala medier kan vara dåligt för barnen?

Tolkning av centralt innehåll

7. Säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang står i kap 4 för fritidshemmet- Kan du beskriva hur du tänker kring detta begreppet?

- Vad tänker du kring hur uppdraget står beskrivet i läroplanen?
- Det står inte om sociala medier i läroplanen men det står om säker och ansvarsfull kommunikation, vad tänker du om det?
- Ser du någon konsekvens, bra eller dålig, av att sociala medier som begrepp inte finns i läroplanen? Beskriv

Verksamheten

8. Genomför du och ditt arbetslag någon undervisning kring säker och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang?

Om ja

- Kan du beskriva hur den såg ut? (tex hur länge, är det diskussioner eller andra övningar, vem leder diskussionen, vad bygger dessa i så fall på, kopplas det till värdegrunden, eller vad innehåller diskussionen- ge exempel)
- Sker arbetet systematiskt eller spontant när situationen lämpar sig?
- Sker arbetet på barnens initiativ eller är det något som ni medvetet planerar?
- systematiskt eller spontant när situationen lämpar sig? (negativa/positiva) Beskriv vad
- Om ni arbetar med sociala medier, hur ser mottagandet ut av barnen? (är de positivt eller negativt inställda tex)

Om nej

- Hur kommer det sig att ni inte arbetar med detta?
- Har du några tankar om hur ni skulle kunna arbeta med detta?
- Finns det något ni observerat/hört/sett i verksamheten hos barnen som indikerar på att behovet skulle finnas, ge exempel? (tex kränkningar)
- Hur kan man i så fall stödja detta? (vilka diskussioner kan man föra, vad kan de innehålla, vad är viktigt att förmedla?)

- Vilka konsekvenser tänker du att ett sådant arbete skulle kunna ge? (både negativa och positiva, tex på vilket sätt kan det vara bra för barnen, tror du det finns några risker med att lyfta detta i barngruppen).

9. Är sociala medier och säker och ansvarsfull kommunikation något som ni pedagoger/rektor diskuterar sinsemellan?

- I så fall kan du ge exempel på vad dessa diskussioner kan handla om?

Ledning

10. Får ni någon utbildning kring säkert och ansvarsfull kommunikation i digitala sammanhang kopplat till sociala medier?

Om nej

- vad hade du önskat för mer utbildning kring detta?

Om ja

- ge exempel på utbildning ni fått?

Relationsskapande/förtroende

11. Vilken betydelse tror du att pedagoger i fritidshem kan ha för barn när det gäller att samtala om säker och ansvarsfull kommunikation på sociala medier?

Avslut

-övriga frågor, undran, tankar eller funderingar?